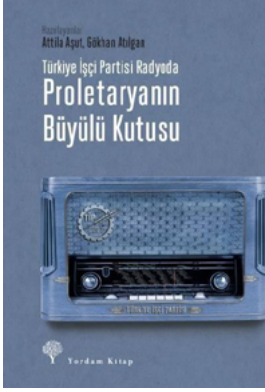

gazete duvar kitaP.

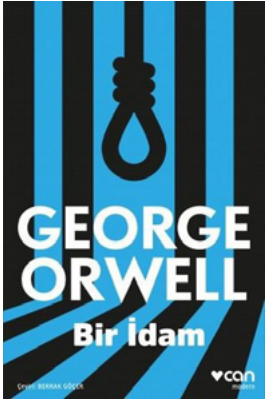
Klara ile Güneş
Yapı Kredi
Yayınları'ndan...

SAYI: 163
YIL: 4

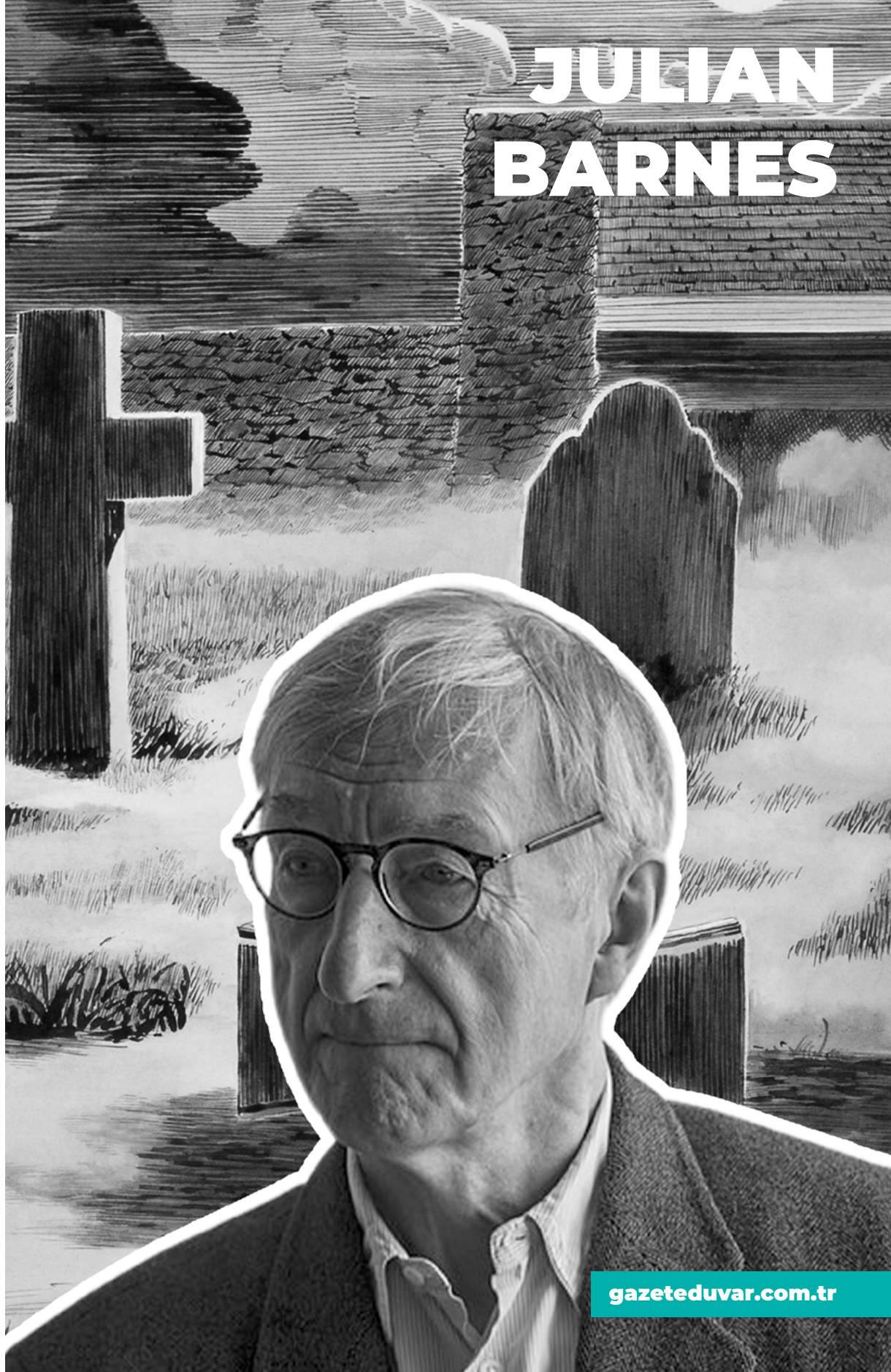
TİP, radyodan emekçilere sesleniyor
S: 26

George Orwell'in fikirlerini ve romanlarını anlamak
S: 30

Ersin Karabulut'tan yeni çizgi öykü
S: 36

JULIAN BARNES

JULIAN BARNES

4

Julian Barnes: Okuyucudan alacağım bir mektup fikrimi değiştirir

gizem bilkay

11

Julian Barnes'ın edebiyatında yas: insanın derinlik kaybı

emek erez

18

Salgın hastalıkların dünü, bugünü ve yarını

ali bulunmaz

26

Proleterya'nın Büyülü Kutusu: Bu zengin partileri sizi iflah eder mi?

soner sert

30

Bir İdam: George Orwell'in fikirlerini ve romanlarını anlamak

pınar üretmen

36

Ersin Karabulut: Yeni olan her şey tehlikeli geliyor

okan çil

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

İcra Kurulu Başkanı ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anıl Mert Özsoy

Grafik Tasarım
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar

Gizem Bilkay, Emek Erez,
Ali Bulunmaz, Okan Çil, Ezgi Sivrikaya,
Soner Sert, Pınar Üretmen

Yönetim Yeri:

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı
İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber
ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND
Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye
aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Bu hafta kapağımıza çağdaş İngiliz edebiyatının önde gelen isimlerinden Julian Barnes'ı taşıdık. Üslubundaki çok yönlü ironi unsuruyla dikkat çeken Barnes, insanlık hallerini ele alış biçimindeki yaratıcılık ve çeşitlilikle aralarında Man Booker, Médicis Prix ve Femina'nın da bulunduğu birçok ödüle layık görüldü.

Gizem Bilkay'a konuşan Barnes, "Okuyucudan alacağım bir mektup fikrimi değiştirir" dedi.

Emek Erez, Julian Barnes'ın metinlerindeki yas ve ölüm temasına yoğunlaştı.

George Orwell'in dört yazısının bir araya getirildiği 'Bir İdam', Can Yayınları tarafından yayımlandı. 1931-1946 arasında yazılan makaleler yazarın düşüncelerinin tarihsel gelişimine şahitlik ediyor. Pınar Üretmen kaleme aldı.

Tıp tarihi uzmanı Frank M. Snowden'in 'Salgınlar ve Toplum' çalışması, Tellekt Yayınları tarafından yayımlandı. Snowden kitapta, kayıtlara geçmiş ilk örneklerden bugüne kadarki salgınları anlatıyor. Ali Bulunmaz yazdı.

Gökhan Atılğan ve Attila Aşut'un hazırladığı 'Proletaryanın Büyülü Kutusu', Yordam Kitap tarafından yayımlandı. Kitapta, TİP sözcülerinin 1961-1969'da radyolarda yaptığı konuşma metinleri yer alıyor. Soner Sert inceledi.

Ersin Karabulut'un kaleminden çıkan 'Yeraltı Öyküleri' adlı çizgi roman geçtiğimiz günlerde raflardaki yerini aldı. 'Yeraltı Öyküleri', modern topluma yönelttiği eleştirilerle akılda kalacak gibi görünüyor. Okan Çil, Karabulut'la konuştu.

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar...

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
GÖKSEL AYMAZ...
Kapitalist modernleşme
insanı baştan çıkarıyor

Julian Barnes: Okuyucudan alacağım bir mektup fikrimi değiştirir

Dünya edebiyatının önemli isimlerinden Julian Barnes'la edebiyat yolculuğunu konuştuk. Barnes, "Okuyucudan alacağım bir mektup fikrimi değiştirir" dedi.

gizem billkay

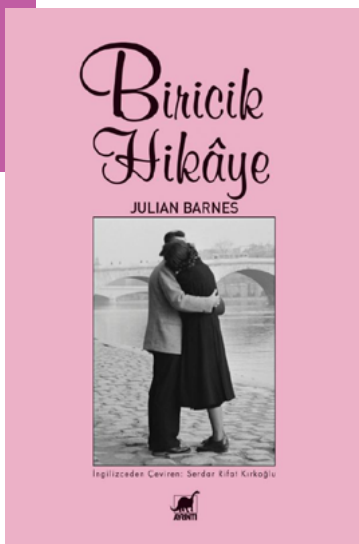
Dünyanın önemli yazarlarından Julian Barnes'la edebiyat hayatı ve yeni çalışmaları üzerine konuştuk.

Çağdaş İngiliz edebiyatının önde gelen isimlerinden Julian Barnes, kendine has üslubuyla tüm dünyada ciddi bir okur kitlesi yarattı. Üslubundaki çok yönlü ironi unsuruyla dikkat çeken Barnes, insanlık hallerini ele alış biçimindeki yaratıcılık ve çeşitlilikle aralarında Man Booker, Médicis Prix Femina'nın da bulunduğu birçok ödüle layık görüldü.

Türkiye'de de oldukça yoğun bir ilgiyle karşılanan Julian Barnes'la edebiyat hayatı ve yeni çalışmaları üzerine konuştuk.

Romanlarınızda birbirinden çok farklı hikâyeleri ele alıyorsunuz. Hem dil, hem karakterler hem de kurgusal olarak çok çeşitli, hiçbiri bir diğerine benzemiyor. Sizi yazar olarak ilginç kılan etmenlerden biri de bu. Romanlarınızı kurgularken ilham aldığınız, beslendiğiniz konular neler?

Romanlarım hakkında yapabildiğim tek genelleme, başlangıç noktasının genellikle bir şekilde geçmişte kaldığı ve dolayısıyla bir zaman sonra da bunu hiçbir şeyin başlangıç noktası olarak kabul etmediğimdir. Bir fikrin, olayın, neden geçmişinizde olmuş bir şey olarak değil de, yazdığınız şeyin geleceğinde farklı biçimde gerçekleşecek bir şey olarak zihninizde belirlediği birçok yönden muammadır. Hayatımda bir şey olduğunda hiç, 'Bundan iyi bir roman çıkar' diye düşünmedim. Bazen insanlar kibarca bana 'Kullanabileceğin harika bir hikayem var' dediklerinde, onlar anlatmaya başlamadan önce biliyorum ki, ne kadar ilgi çekici olursa olsun, bana hiçbir faydası olmayacak. Çünkü bu benim değil, başkasının hikayesi.

Biricik Hikâye, Julian Barnes, Çeviri: Serdar Rifat Kırkoğlu, 247 sayfa, Ayrıntı Yayınları, 2020.

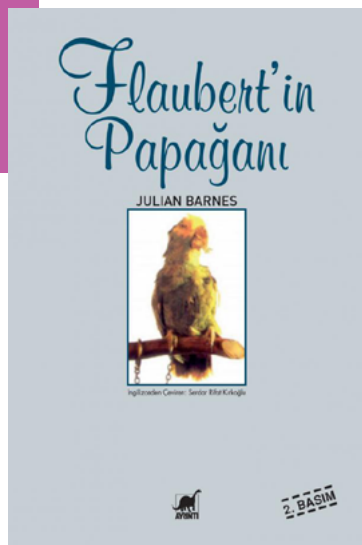
Romanlarım hakkında yapabildiğim tek genelleme, başlangıç noktasının genellikle bir şekilde geçmişte kaldığı ve dolayısıyla bir zaman sonra da bunu hiçbir şeyin başlangıç noktası olarak kabul etmediğimdir.

Romanlarımı kurgularken beni besleyen nedir? Merak. Usta kısa öykücü John Cheever'ın da dediği gibi, "Estetiğin ilk esası meraktır." Yazarın merakı, şans (ve yetenek) aracılığıyla okuyucuya aktarılır.

'ÖLÜM VE YASLA NASIL BAŞ EDECEĞİMİZİ BİLMİYORUZ'

Bir röportajınızda yas hakkında yazmayı sevdiğinizi, ölüm hakkında çok şey yazıldığını ama yas hakkında çok az şey yazıldığını söylüyorsunuz. Yas, sizin için ne anlama geliyor? Eşinizi kaybettikten sonraki yas ve iyileşme döneminin yazınınıza yansımaları nasıl oldu?

Yas hakkında yazmayı sevdiğimden emin değilim; sadece yapmak zorunda kaldığım çeşitli durumlarda yazdım çünkü konudan kaçınmadım. Eşim 2008'de öldüğünde, bunun hakkında çok az şey yazıldığını ya da en azından çok az nitelikli şey yazıldığını keşfettim ve konuya nasıl yaklaşılmalı diye sorguladım. Herkesin kederi bir başkasınıninkiyle bir noktada örtüşür ama aynı zamanda tamamıyla kişiseldir. Bu yüzden sadece deneyimlediğimi yazdım ve cevaplar bulmaya çalışmadım, yalnızca gerçekleri bana göründükleri şekilde ifade ettim. Ve insanlardan 'Kızgın olmama izin verildiğini bilmiyordum' gibi şeyler söyleyen birçok mektup aldım. Benim ülkemde ölüm ve yas kavramlarının eski kültürel ve dinsel bağlamları ortadan kalktı ve onların yerini alacak yeni biçimler ortaya çıkmadı. Biz halen burada ölüm ve yasla nasıl baş edeceğimizi bilmiyoruz. Diğer kültürler bunu çok daha iyi yapıyor.

Flaubert'in Papağanı, Julian Barnes, Çeviri: Serdar Rifat Kırkoğlu, 208 sayfa, Ayrıntı Yayınları, 2020.

Yas hakkında yazmayı sevdiğimden emin değilim; sadece yapmak zorunda kaldığım çeşitli durumlarda yazdım çünkü konudan kaçınmadım.

Eşimin ölümünden birkaç ay sonra iyi bir arkadaşım, “Yazının nasıl değişeceğini çok merak ediyorum” demişti. Nazik ve ilgili bir şekilde söylemiş olsa da, bu durum beni çok sinirlendirdi (evet, çok öfkelen dim). Çünkü bu, o sırada aklımdaki en önemsiz konulardan biriydi. Soruyu düşünmeye bile başlayamamıştım. Örneğin: Ya onun ölümü yazıma yeni bir olgunluk getirdiyse, ya acı ve keder beni daha bilge yaptıysa? Bu nasıl mide bulandırıcı olmaz -ölümünün beni daha iyi bir yazar yapması? Bu olasılığı nasıl kaldırabilirim? Bu yüzden bu soruyla hiçbir şekilde yüzleşemedim ve her halükarda yazarın cevaplaması gereken bir soru değil; daha çok okuyucu ve eleştirmenin cevaplaması gereken bir soru olduğunu düşünüyorum. Şimdi, ancak on üç yıl sonra, soruya çekinmeden bakabiliyorum. Neyse ki o dönemde yazımın gelişip gelişmediğini söylemem imkansız; ama eğer öyleyse, sanırım bunu bana onun son hediyesi olarak düşünebilirim.

‘OKUYUCUDAN ALACAĞIM BİR MEKTUP FİKRİMİ DEĞİŞTİRİR’

Bir söyleşinizde “Romancı ne zaman pes edeceğini bilmez” diyorsunuz. Bu bir tespit midir, yoksa temenni mi? Romancı ne zaman duracağını bilmeli midir, romancının varış noktası neresidir?

Bunun genel olarak doğru olduğunu düşünüyorum: Çok az romancı söyleyebileceği her şeyi söylediğini fark edince yazmayı bırakıyor. Ara sıra, bir tür alçakgönüllülük nedeniyle pes ediyorlar: Örneğin İngiliz romancı Edward Morgan Forster, 1905 ile 1924 arasında beş mükemmel roman yazdı ve 1970’teki ölümüne kadar, diğer yazdıklarının öncekiler kadar iyi oldu-

ğunu düşünmediği için bir daha yazdıklarını yayınlamadı. Bazen de tuhaf bir öz farkındalık eksikliğinden dolayı vazgeçerler. Mesela VS Naipul, son romanını yayınlarken aynı anda “roman ölüdür” diyordu, sanki evrendeki son romanı kendisi yazmış gibi... Ancak roman ve pek çok okuyucusu onunla aynı fikirde gibi görünmüyor.

Şu anda 75 yaşındayım ve hala roman yayınlıyorum -2022’de yeni bir tane daha yayınlanacak- ve yazmayı bırakmayı ancak iki şekilde düşünebilirim: Daha fazla iyi fikrim olmadığını düşündüğümde veya yayıncılarım bana olabildiğince nazikçe, son gönderdiğim kitabın iş yapmayacağını söylediklerinde. Ancak, bütün bunlara rağmen biliyorum ki okuyucudan alacağım bir tane mektup, fikrimi değiştirip devam etmeme yetecektir.

Metinlerinizin ilk taslakları üzerinde ciddi bir mesai yaptığınızdan bahsediyorsunuz. Peki, kurgunun, anlatılan hikâyenin tam olarak bittiğine nasıl karar veriyorsunuz ve bu uzun yolu nasıl yürüyorsunuz?

Evet, yazma eyleminin çoğunlukla ‘yeniden yazmak’ olduğu doğrudur. İlk taslak benim için özgürce akan, soruları beklemeyen, kendinden şüphe duymayan ve nereye gittiğini biliyormuş gibi davranan bir şey. Ancak bu kısım bittikten sonra sorgulamaya ve çalışmaya başlarım. Ve bu çalışmanın bir kısmı, kitap çok ilerlemiş olsa bile kendinize oldukça temel değişiklikler yapma izni vermektir. Bazıları için bu, ilk başta nereye gittiğinizi bilmediğiniz anlamına gelebilir; ama nereye gittiğinizi tam olarak bilseydiniz sıkıcı olurdu. Yazar, kitabında daha iyi bir giriş, daha iyi bir gelişme ve daha iyi bir sonuç, farklı bir kelime dizilimi ve bölüm

“
Yazmayı bırakmayı ancak iki şekilde düşünebilirim: Daha fazla iyi fikrim olmadığını düşündüğümde veya yayıncılarım bana olabildiğince nazikçe, son gönderdiğim kitabın iş yapmayacağını söylediklerinde.

Yazma eyleminin çoğunlukla ‘yeniden yazmak’ olduğu doğrudur. İlk taslak benim için özgürce akan, soruları beklemeyen, kendinden şüphe duymayan ve nereye gittiğini biliyormuş gibi davranan bir şey.

sıralaması olabileceği fikrine her zaman açık olmalıdır. Peki kitabın bittiğini nasıl anlarım? Yapmak istediğim değişikliklerin % 50’sinden fazlasını yapınca durumun iyiye değil daha kötüye gideceğini düşündüğümde...

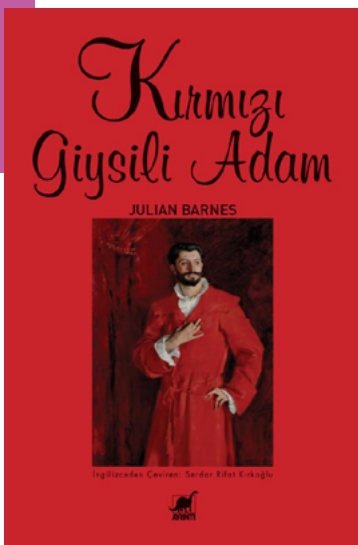
Türkiye’de kitaplarınız ilgiyle karşılanıyor ve neredeyse hepsi Türkçe’ye çevrildi. Türkiyeli okurun kitaplarınızla kurduğu bağ hakkında ne söylemek istersiniz?

Evet, çok sayıda Türkiyeli okuyucum olduğu için çok mutluyum. Uzun yıllardır aynı yayıncıyla ve aynı çevirmenle, eski dostum Serdar Rıfat Kırkoğlu ile çalıştığımı vurgulamak isterim; ancak nedenini açıklayamasam da bu kadar ilgi görüyorsa demek ki çok doğru bir şeyler yapıyorlar!

‘BİR E-KİTAP’A ASLA SAHİP OLAMAZSINIZ’

Çocukluğunuzdan beri kitaplarla iç içe olduğunuzu, hayatınızın önemli bir bölümünde kitap koleksiyonları yaptığınızı, kitaba sahip olma duygusunun sizin için önemli olduğunu biliyorum. Dijital mecralar yaygınlaşıp e-kitaplar, dergiler, internet gazeteleri basılı yayının yerini alırken kitapların geleceği konusunda karamsar mısınız?

Mevcut salgın koşullarında, binlerce kitapçı kapanmasına rağmen kitap satışlarının arttığını görüyoruz. İnsanların, onları başka dünyalara götürecek, başka gerçeklikleri keşfettirecek veya kendi benliğinin derinliklerine indirecek kitapların dünyasına girmeye kötü günlerde iyi günlerden daha çok ihtiyacı var. Basılı kitaplar tüm bunlar için mükemmel bir araçtır. En önemlisi de bir e-kitaba asla sahip olamazsınız:

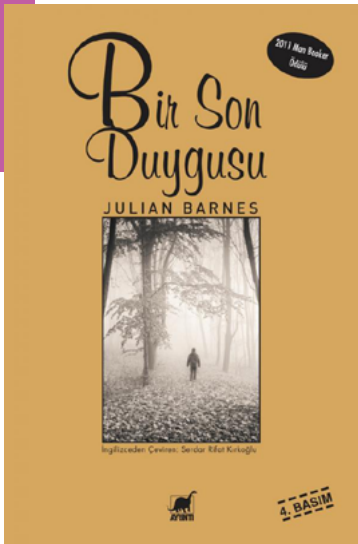
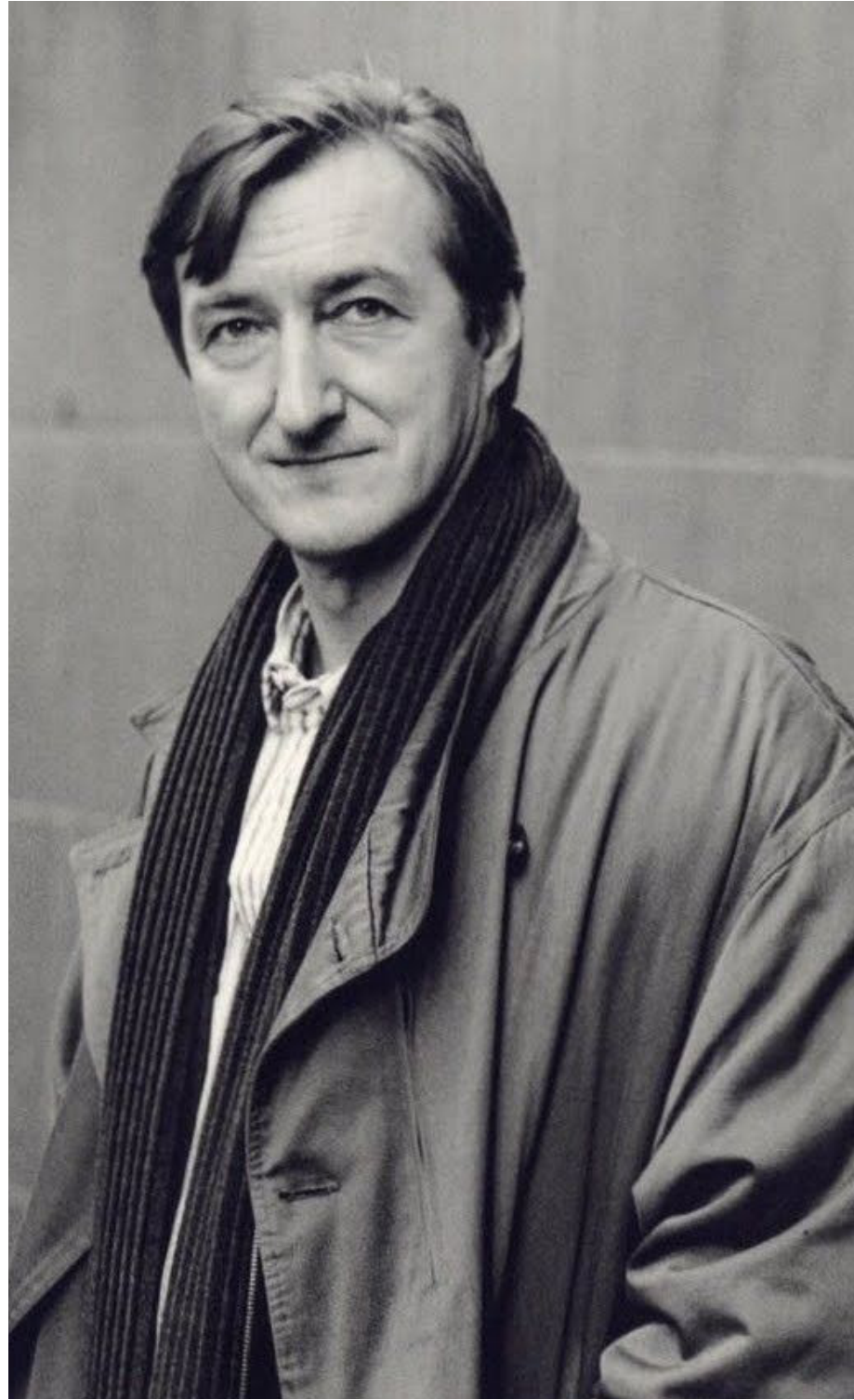

Kırmızı Giysili Adam Julian Barnes, Çeviri: Serdar Rıfat Kırkoğlu, 250 sayfa, Ayrıntı Yayınları, 2021.

Bir e-kitaba asla sahip olamazsınız, onu ancak kiralarsınız: Arkadaşınıza sevdiğiniz bir kitabı hediye eder gibi bir e-kitap veremezsiniz: el değiştiremez, çünkü o asla sizin malınız değildir.

onu ancak kiralarsınız. Arkadaşınıza sevdiğiniz bir kitabı hediye eder gibi bir e-kitap veremezsiniz: el değiştiremez, çünkü o asla sizin malınız değildir. Topladığım kitaplarda sahiplerinin isimleri veya yazarların imzaları var -annemin İncilinden, babamın okul kitaplarına, arkadaşlarım ve meslektaşlarım tarafından yazılan kitaplara kadar.. “Ah evet, babam bir zamanlar bunun e-kitabını kiraladı” ifadesi kulağa çok da güzel gelmiyor, öyle değil mi?

Bir Son Duygusu, Julian Barnes, Çeviri: Serdar Rifat Kırkoğlu, 191 sayfa, Ayrintı Yayınları, 2021.

Julian Barnes'ın edebiyatında yas: İnsanın derinlik kaybı

Julian Barnes, yasını açık yüreklilikle dile getirirken kültürel erkekliğin yüklediği tüm o güçlülük misyonunu da aşındırır. Erkekliğin inşasında yeri olmayan duyguları açığa çıkarır.

emek erez

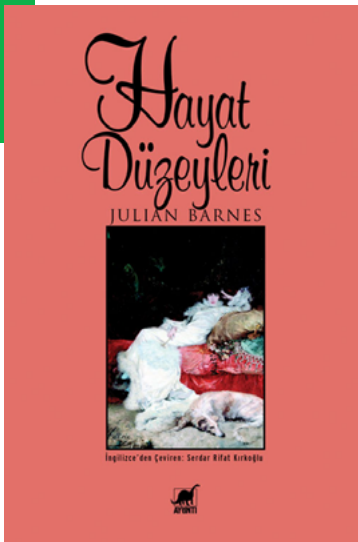
Julian Barnes, 'Hayat Düzeyleri' adlı kitabında, başka şeylerin bir araya gelmesinin ortaya çıkardığı bu ilişkilenim üzerinde durur.

Daha önce bir araya gelmemiş şeyler ve öznelere bir araya gelirse ne olur? İki nesnenin bir araya gelişi başka bir şeyi ortaya çıkarabilir ve bu, dünya için bir gelişmeye neden olabilir. İki farklı insan bir araya gelebilir, bu bazen aşk olur bazense hiçbir şey. Şeylerin bir araya gelişi ve aradaki ilişkilenim, dünyanın tarihsel seyirinde önemli olmuştur. Bilim tarihi açısından düşündüğümüzde, farklı şeyleri bir araya getirerek ortaya konan icatlar, dünyada yaşamın gidişatını etkileyen bir yerde durur. Örneğin, bir lastik ve tahta parçası bir araya getirilmiş, ortaya sapan çıkmıştır. Sapanın icadı, sonrasında megaton bombasına kadar uzanan süreci getirmiştir. Kimileri buna "ilerleme" der, kimileri militarizmin en üst seviyeye ulaşmasında bilim ve tekniğin geldiği noktayı sorgulatan bir gelişme olarak görür.

İki insan karşılaşır, bu bazen tutkuyla örülü, ömür boyu sürebilecek bir ilişkiye dönüşebilir. Bazense bu karşılaşma sadece bir tarafın aşkına dönüşür ve onun açısından durum vahim bir hâl alabilir, bazen de hiçbir şey olmaz.

Hayat, şeylerin ve öznelere ilişkilenimlerinden doğar. Bu ilişkilenimler farklı olanın bir araya gelişinden ortaya çıkabilecek bir başka ilişkiye dönüşürse, önemli bir şey olur ve yaşamın ortak motifleri bulunur.

Julian Barnes, 'Hayat Düzeyleri' adlı kitabında, başka şeylerin bir araya gelmesinin ortaya çıkardığı bu ilişkilenim üzerinde durur. Düşünlüğünde pek de birbiriyle ilişkili görünmeyen şeylerin, ortak bir motifte buluşabileceğini anımsatır. "Daha önce bir araya getirilmemiş iki şeyi bir araya getirirsiniz. Ve dünya değişir. İnsanlar bunu o zamanlar fark etmeyebilirler ama bu önemli değildir. Dünya yine değişmiş-

Hayat Düzeyleri, Julian Barnes, Çeviri: Serdar Rifat Kırkoğlu, 96 sayfa, Ayrıntı Yayınları

Julian Barnes metin boyunca, “Daha önce bir araya getirilmemiş iki şeyi bir araya getirirsiniz, hayat değişir” fikrinden yola çıkarak bir anlatı oluşturuyor.

tir” diyerek başlar metnine. Bir Albay olan Fred Burnaby’nin balonculuk merakına, Aeronotik (hava taşımacılığı) tarihini ekler. İnsanın göklerle buluşma ve yükselme hikâyesinden yola çıkarak, değişen bakış açılarını, yitirilen metaforları sorgulamamızı sağlar. Göklerle buluşan insan bir şeye ulaşır, tarih içerisinde genellikle Tanrı ile anılan göğün uzamına.

İnsan türünün göklerde yer kaplaması kuşkusuz Tanrı olma iddiasındaki bir tür için önemlidir. Balon, zararsız bir icat gibi görünür ona. Meraklı üst sınıfların eğlencesidir başta ama havacılığın bilim ve tekniğin gelişmesiyle ortaya çıkardığı şey, bugün insansız hava araçlarının çağına varışın da başlangıcı olmuştur. Barnes’in anlatmaya çalıştığı şekliyle söylersek, bir yerde iki şey bir araya gelmiş ve o an anlaşılmasa bile dünya değişmiştir.

“Başlangıçta kuşlar uçuyordu ve Tanrı kuşları yaratmıştı. Melekler uçuyordu ve Tanrı melekleri yaratmıştı...” İnsan balonu yaratmıştı, insan uçuyordu ama bu masum görünen “ilerleme” insanın sadece uçmasına değil, yok ediciliğini beslemesine de neden olacaktı. Bu dönemde, Victor Hugo gibi isimler, “basitçe, havadan daha ağır araçlarla gerçekleştirilen uçuşların demokrasiye götüreceğine inanıyordu”. Ne ilginçtir ki dünyanın sömürgeci devletleri bu “demokrasiye götürme” söylemini kullanarak, uçaklarla masum insanların tepelerine bombalar yağdıracaklardı. İnsanın uçması dünyayı dönüştürmüştü gerçekten de ama Barnes’in anlatısında bunun bir olumluluk olarak karşılanmadığı seziliyor. Bunun nedeni de kuşkusuz aeronotik teknolojisinin bugün geldiği nokta.

İngiltere İngiltere'ye Karşı, Julian Barnes, Çeviri: Serdar Rifat Kirkoğlu, 121 sayfa, Ayrıntı Yayınları

Julian Barnes'ın
'Hayat Düzeyleri',
çağdaş dünya
yazınının en iyi yas
metinlerinden birini
içinde taşır.

Julian Barnes metin boyunca, “Daha önce bir araya getirilmemiş iki şeyi bir araya getirirsiniz hayat değişir” fikrinden yola çıkarak bir anlatı oluşturuyor. Gerçekleştiği zamanda o kadar da büyük etkisi olmayan bu bir araya getirişlerin tarihsel yolunun geldiği noktayı, bilim ve tekniğin “ilerlemesiyle” nelerin kaybedildiğini de anlatmaya çalışıyor. Çünkü döneminde küçük bir ayrıntıymış gibi görünen gelişmeler, insanın dünyaya ve yaşama bakışını derinden etkileyip, dönüştürüyor. Ayrıca, bu fikrini iki farklı insanı bir araya getirerek de devam ettiriyor yazar. Tiyatro oyuncusu Sarah Bernhardt ile Albay Fred Burnaby'nin ilişkisinde bunu görüyoruz, özgür ruhlu Sarah ile asker Burnaby'nin aşkı bir araya gelse de sonuç alınamayanların örneği olarak karşımıza çıkıyor. Çünkü insanlar nesnelere gibi değildir nihayetinde ve onların bir araya gelişi genellikle ortak bir bakışın varlığıyla mümkün olur. Bu iki farklı insan, yaşam tarzları ve Sarah'ın özgürlüğünü kimseye gasp ettirmeye niyeti olmaması nedeniyle, ortak bir motif oluşturmaz. Ama şu düşünülebilir: Her bir araya gelişin bıraktığı bir etki vardır, birlikte yaşanan deneyimlerle, insanlar birbirlerini etkilerler ve bunun insanın yaşamında büyük bir değişime sebep olduğu zamanlar yok değildir.

Julian Barnes'ın 'Hayat Düzeyleri', tüm bunların yanı sıra çağdaş dünya yazınının en iyi yas metinlerinden birini içinde taşır ki benim açımdan kitabın en önemli kısmı burasıdır. Yazarın eşinin ardından yaşadığı yas deneyimini anlattığı kitabın “Derinlik Kaybı” adlı bölümü, insanın kaybın ardından yaşadığı kederi, çektiği ıstırabı daha önceki bölümlerle iç içe geçirerek anlatır. Birini kaybetmişsinizdir, o artık yoktur, birlikte deneyimlediğiniz hayatın bir parçası onunla birlikte yok olup gitmiştir, yaşanan anları kafanızda canlandırır, yeniden yeniden yaşarsınız

Barnes'ın eşinin ardından yaşadığı yas deneyimini anlattığı kitabın 'Derinlik Kaybı' adlı bölümü, insanın kaybın ardından yaşadığı kederi, çektiği ıstırabı daha önceki bölümlerle iç içe geçirerek anlatır.

ama gidenin yokluğunu aşamazsınız. Hiç kimsenin verdiği öğüt, bu kederi hafifletmez. Tam tersine, tüm o teselli cümleleri hiç anlaşılmadığınızın ifadesi hâline gelebilir. Eğer gerçekten sevdiğiniz birinin kaybıysa karşı karşıya kaldığınız, kedere kapılırsınız çünkü onunla bulduğunuz o yaşamın ortak motifini kaybetmişsinizdir.

Barnes ve eşi, kitap boyunca tekrar edilen o cümlede olduğu gibi daha önce bir araya gelmemiş iki kişinin karşılaşma ve dönüşme hikâyesidir. Albay Burnaby ve Sarah Bernhardt'ın ilişkisinde olmayan şey olmuş; bu iki insanın bir araya gelişi, yaşamlarını dönüştürmeyi başaran, ortaklığa evrilen bir aşka dönüşmüş, yazarın ifadesiyle: "Hayatımın kalbi, kalbimin hayatı" gibi bir duruma yükselmiştir. Yaşarken gerçekleşen ortak motifin ölüm durumunda yok olduğunu görürsünüz yazarın anlatısı boyunca çünkü o ortaklığı kurduğunuz kişiyi kaybettiyseniz motif eksilmiştir. Bu tıpkı bir dantelin o son parça eklenmeden, motifinin tamlığa erişmemesine benzer. Tek bir motif eksikse, bütün bir parça elde edemezsiniz.

Barnes, yasını açık yüreklilikle dile getirirken kültürel erkekliğin yüklediği tüm o güçlülük misyonunu da aşındırır. Ağlamak, kedere kapılmak, ıstırap çekmek gibi erkekliğin inşasında pek de yeri olmayan tüm duyguları içtenlikle açığa çıkarır. Kaybının arkasından yaşadığı yasla tüm gücünün tükenişini ortaya koyar, alışık olduğumuz güce dayalı erkeklik anlatısında gedik açar. Bu, metnin önemli bir yanıdır bana kalırsa ama bunun yanında yazar ölüm sonrası yaşanan süreci, kederin aşamalarını, başkalarının gözünde kaybı yaşayanın durumunu, her insanda kederin başka biçimde açığa çıktığını da gösterir. "Ölüm gibi keder de biriciktir" der

Barnes, yasını açık yüreklilikle dile getirirken kültürel erkekliğin yüklediği tüm o güçlülük misyonunu da aşındırır. Ağlamak, kedere kapılmak, ıstırap çekmek gibi erkekliğin inşasında pek de yeri olmayan tüm duyguları içtenlikle açığa çıkarır.

çünkü herkeste kaybın ortaya çıkardığı keder hissi farklıdır. Bu nedenle kayıp karşısında çekilen acı deneyimi, kaybedilenle kurulan ilişkinin durumuna göre değişik bir hâl alır. Her ne kadar yazar, “kedere kapılanlar arasında gizli bir ortaklık vardır” dese de metindeki örneklerde de görüyoruz ki kaybı yaşayanların tepkileri farklılaşıyor. Ayrıca kedere kapılanların yaşadıkları şeyi anlatmalarının sıkıntılı olduğunu görüyoruz Barnes’in deneyiminde çünkü böyle bir durumu yaşayan için “evrenin işini yapıyor” olmasının veya sonraki hayatında nasıl davranması gerektiğine dair verilen tavsiyelerin pek karşılığı yok, tam tersine bu tarz cümleler gücenmek ve anlaşılmadığını düşünmekten başka bir işe yaramıyor.

Kaybettiği kişi nedeniyle kedere kapılanın durumunun her zaman kayıpla ilgili olmadığı da söylenebilir çünkü ölen kişinin yokluğu daha çok kalan kişiyle ilgilidir, giden gitmiştir ama kalan için her şey başka biçimde yeniden başlamak zorundadır. Ancak hem giden hem de kalan ortak bir şeyleri kaybetmiştir, yazarın söylediği gibi; “kederimin bir bölümünün kendime yönelik olduğu bir gerçek -neler kaybettığıme bir bak, hayatımın nasıl da azaldığına bir bak- ama onun açısından keder, daha fazlası, çok daha fazlası ve başlangıçtan beri böyle oldu: hayatını yitirdiğine göre onun neler kaybettiğine bir bak. Vücudu, ruhu, hayat konusunda gemlenemez merakı...” Kısacası birini kaybetmek, çok şeyi kaybetmek demektir bu nedenle sonrasında yas nedeniyle kapıldığıın keder; güçlülük gösterilerini, acı betimlemelerini aşan bir anlam taşır.

Barnes’in yas metni, sadece kişisel bir yas deneyiminden de bahsetmiyor. İnsanın yasa dair imge ve metaforlarının kaybının günümüzde yas süreçleri üzerindeki olumsuz etkisini de

Barnes'ın yas metni, sadece kişisel bir yas deneyiminden de bahsetmiyor. İnsanın yasa dair imge ve metaforlarının kaybının günümüzde yas süreçleri üzerindeki olumsuz etkisini de düşünüyor.

düşündürüyor. “Tanrı’yı öldürdüğümüzde ya da sürgüne gönderdiğimizde, kendimizi de öldürdük. Buna o zamanlar yeterince dikkat ettik mi? Tanrı olmayınca, ölümden sonra hayat yok, biz yokuz. Onu öldürmekte elbette haklıydık, bu kadim hayali dostumuzu. Zaten ölümden sonra hayatlarımız da olmayacaktı. Ama üzerine oturduğumuz dalı kestik.” Nietzsche, “Tanrı öldü” bahsini açtığında üzerine bu kadar düşünmemiştir belki de, yine bir şeyler bir araya gelmiş dünya dönüşmüştü. Yazarın bu bahsettiği aslında metnin tümüne yerleşen o ortak motife de bizi götürüyor. İnsan, balonu keşfettiğinde Tanrı’nın uzamına dalmıştı. Metnin bir diğer konuğu ressam ve fotoğraf sanatçısı Nadar, aeronotik ve fotoğrafçılığı bir araya getirecek, balondan fotoğraf çekmenin yolunu bulmuş, uzaklığı, yüksekliği, “Tanrı’nın gözünden bakışı” vermişti. Yazarın deyişiyle, “Tanrı’nın yüksekliğini kaybedip, Nadar’inkini kazandık ama aynı zamanda derinlik kaybettik.”

Barnes, yasını tutuyor, kapıldığı kederin şiddetini açık yüreklilikle anlatıyor, hiçbir şey teselli vermiyor, yeraltına inip eşini arayacağı o eski hikâyenin yokluğunu duyuyor ve kitapta yasa ilgili bölümün başlığı böylece anlam kazanıyor. Tüm bu anlatılanlar insanın: “Derinlik Kaybı”.

Gözünü Açık Tutmak, Julian Barnes, Çeviri: Serdar Rifat Kirkoğlu, 272 sayfa, Ayrıntı Yayınları

Salgın hastalıkların dünü, bugünü ve yarını

Tıp tarihi uzmanı Frank M. Snowden'ın 'Salgınlar ve Toplum' çalışması, Tellekt Yayınları tarafından yayımlandı. Snowden kitapta, kayıtlara geçmiş ilk örneklerden bugüne kadarki salgınları anlatıyor.

ali bulunmaz

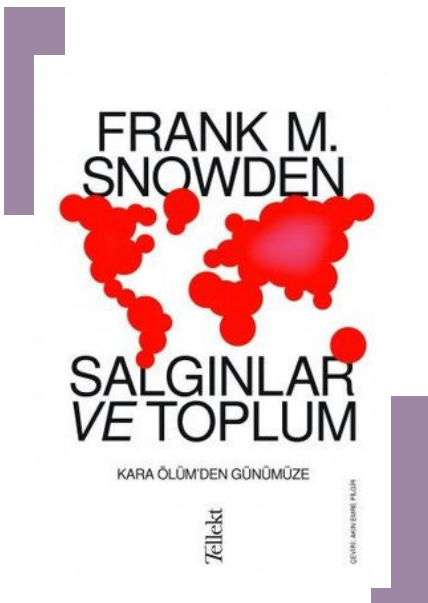

Tıp tarihi uzmanı Frank M. Snowden'ın 'Salgınlar ve Toplum' adlı çalışması, Covid-19 gölgesinde eski salgınların merak edildiği günlerde yayımlandı.

Resmi açıklamalara göre 2019 sonunda başlayan ve Nisan 2020'de pandemi ilan edilen Covid-19, tüm insanlığı tarihteki diğer salgınlara bakmaya itti. Bugünle benzerlikleri bulunduğu için çoğunlukla 1918-1920 arasında milyonlarca insanın ölümüne neden olan İspanyol gribi yeniden popüler hâle geldi. O senelerde sahra hastanesine dönüştürülen büyük salonların, maskeli aile fertlerinin, salgının etkisini azaltmak için düzenlenen kampanyaların fotoğrafları paylaşıldı sosyal medya hesaplarında. 2000'lerin ikinci yarısındaki SARS ve MERS, "Afrika'ya özgü" denen Ebola salgınları da yine bu dönemde sık sık anıldı. Salgın filmleri, belgeselleri ve Albert Camus'nün 'Veba'sı da Covid-19 pandemisinin ilk dönemlerinde ve aşı tartışmalarının başladığı bugünlerde bir hayli popüler oldu.

Ardından, pandemiyle ilgili kitaplar gelmeye başladı. Uzman isimler, pandemi yönetiminden Covid-19'un tıbbi ve sosyal yönlerine kadar geniş bir bakış açısıyla kalem oynatıp tartışmalara imza attı.

Sonra yine geriye dönmemiz ve daha eski salgınlara bakıp arşivleri karıştırmamız gerekti. Tıp tarihi uzmanı Frank M. Snowden'ın 'Salgınlar ve Toplum' adlı çalışması, Covid-19 gölgesinde eski salgınların merak edildiği günlerde yayımlandı. "Kara Ölüm'den Günümüze" alt başlığıyla okurla buluşan kitapta Snowden, kayıtlara geçmiş ilk örneklerden bugüne kadarki salgınları anlatırken tıp, halk sağlığı, savaşlar, sanat, din, yoksulluk ve ekoloji gibi geniş bir pencereden bakıyor meseleye.

Salgınlar ve Toplum: Kara Ölüm'den Günümüze, Frank M. Snowden, Çevirmen: Akın Emre Pilgir, 752 syf., Tellekt Yayınları, 2021.

‘Kara Ölüm’den Günümüze’ alt başlığıyla okurla buluşan kitapta Snowden, kayıtlara geçmiş ilk örneklerden bugüne kadarki salgınları anlatırken tıp, halk sağlığı, savaşlar, sanat, din, yoksulluk ve ekoloji gibi geniş bir pencereden bakıyor meseleye.

EKOLOJİK BOŞLUKLARI DOLDURAN MİKROPLAR VE VİRÜSLER

Susan Sontag, hastalıkların “ölüm”le, tedavi süreçlerinin “savaş”la, mikrop ve virüslerin “katil”le ya da “düşman”la eşleştirilmesine karşı çıkıp bunun sakıncalarını sıralamıştı. Salgınların tarihi ise buna tam ters şekilde yazıldı. Snowden da benzer bir anlatıma imza atmasına rağmen ‘Salgınlar ve Toplum’, konuyla ilgili en geniş araştırmalardan biri olarak karşımızda duruyor.

1980’lerde HIV/AIDS, 2000’lerde SARS ve MERS salgınları ortaya çıktığında, bugünkü kadar olmasa da yoğun bir panik havası hâkimdi dünyaya. Bilgi olan ve olmayan birbirine karışmış, insanlar dünyanın çok daha güvensizleştiğini söylemeye başlamıştı.

Salgın kayıtlarında daha kötüsü elbette vardı fakat üzerinden zaman geçtiği için bunlar romantikleştirilmişti. Küreselleşme, bu kez bir salgını dünyaya yaydığına o eski defterler karıştırıldı, kayıtlar ortalığa saçıldı. Snowden, bu kayıtlara yönelip kaleme aldığı ‘Salgınlar ve Toplum’da, geçmiş ve bugünü buluşturup satır aralarında öngörülerde bulunurken salgınların ortaya çıkış koşullarına dair bir not paylaşıyor: “Salgınlar toplumları, insanların çevreyle, diğer türlerle ve birbirleriyle kurdukları ilişkilerin yarattığı özgün kırılmalıklar üzerinden etkiler. Pandemileri tetikleyen mikroplar, geçirdiği evrimle bizim hazırladığımız ekolojik boşlukları dolduracak şekilde uyum sağlar.”

Snowden, İkinci Dünya Savaşı’ndan beri yeni hastalıklara açık olduğumuzu ve halk sağlığı uzmanlarının 1990’ların sonunda yaptığı modellemede, ileriki yıllarda viral akciğer hastalık-

Küreselleşme, bu kez bir salgını dünyaya yaydığına o eski defterler karıştırıldı, kayıtlar ortalığa saçıldı. Snowden, bu kayıtlara yönelip kaleme aldığı ‘Salgınlar ve Toplum’da, geçmişi ve bugünü buluşturup satır aralarında öngörülerde bulunurken salgınların ortaya çıkış koşullarına dair notlar paylaşıyor.

ları salgınlarının görüleceği uyarısında bulunduğunu hatırlatıyor. Şu anda böyle bir salgının içindeyiz ve muhtemelen daha fazlası olacak. Peki, daha önce neler olmuştu? Her salgında “toplumsal bellek yitiminin nüksettiğini” söyleyen Snowden, ilk hekim ve tıbbın kurucusu diye nitelenen Hippokrates’ten başlayarak hafızamızı tazelerken hastalıkların, dini ve mitolojik yorumundan bilimsel olarak ele alınış sürecine kadar geçen süreci özetliyor öncelikle.

Snowden, uzmanlık alanıyla paralel olarak salgınlarla ilgili teknik bilgiler veriyor ancak konuyu salt bununla sınırlı tutmuyor; felsefeye, dini yaklaşımlara, ekonomiye, kültüre, hukuka ve halk sağlığı çalışmalarına değiniyor.

Snowden, şimdilerde bir metafor olarak kullanılan vebanın salgın hâline gelip bir halk sağlığı sorununa ve toplumsal krize (histeri ve öfkeye) dönüştüğü yıllara götürüyor bizi. İlk pandemi olan Hıyarcıklı Veba salgını ve sonrasında “Kara Ölüm” adıyla anılan ikinci veba pandemisi, yazarın dünya salgın kayıtlarından çıkardığı örnekler. Snowden, ilk pandemi ve halk sağlığı arasında şöyle bir bağlantı kuruyor: “Hıyarcıklı veba, insanları korumak ve korkunç bir hastalığın yayılmasını sınırlamak için tasarlanmış bir halk sağlığı politikasının ilk ve en gaddar formuna esin kaynağı olmuştu. Yani çeşitli şekillerde hastaları zorla yalıtın önlemleri beraberinde getirmişti (Hansen hastalığını ve kurbanlarının cüzam kolonilerine yollanmasını, cüzam hastaneleri şifa verici kurumlar olmadığı ve halk sağlığı stratejilerinin gelişimine katkı yapmadığı için saymıyoruz). Veba karşıtı halk sağlığı önlemlerinin uygulamaları için orduya bel bağlanması da söz konusuydu. En başta güvenlik kordonlarını kontrol ediyorlardı. Askeri hatlarla insanların ve malların her türlü hareketini önle-

yerek belli bir nüfusu yalıtmayı amaçlıyorlardı. Ayrıca veba karşısında alınan savunma yöntemleri arasında lazaret olarak bilinen fakir hastaneleri ve karantina da vardı. Sağlık hâkimleri veya sağlık kurulları gibi çeşitli isimlerle bilinen sağlık otoriteleri, düzenlemeleri uygulamak için olağanüstü güçlerle donatılmıştı. Bazı yerlerde nüfusa bu kurumların gücünü hatırlatmak için ızgaralar ve iskeleler dikiliyordu.”

İKTİDARIN GÜCÜNÜ MEŞRU KILAN SALGINLAR

Salgın ve pandemi deyince ilk akla gelen örnek olan vebanın toplumlara etkisini geniş bir şekilde anlatan Snowden; hastalığın ortaya çıkışı, teşhis ve tedavi sürecinde din-bilim çatışmasının yanı sıra “sessiz çaresizliğin” ardından akliselikle bu buhranın üstesinden geldiğini hatırlatıyor.

Vebanın yarattığı ölüm dalgasıyla baş etmeyi ve hayatını kaybedenleri uğurlamayı kolaylaştıracak; resimlere, oymalara, kitap ve vaazlara konu olan “ölme sanatı”nın, aynı dönemde ortaya çıktığını da anımsatıyor yazar.

Snowden’in bir başka hatırlatması, veba-siyaset-halk sağlığı ilintisine ilişkin: “Veba düzenlemeleri aynı zamanda siyasi tarih üzerinde büyük bir gölge bırakmıştır. Devlet iktidarının, beşeri yaşamın daha önce siyasi otoriteye hiç maruz kalmamış yönlerini kuşattığı geniş yayılmanın işaretçisi olmuştur. Sonraki dönemlerde veba düzenlemelerine başvurmanın ayartıcı olmasının sebebi, ister vebaya karşı isterse kolera ve başka hastalıklara karşı kullanılmış olsun, tam da iktidarın genişlemesini meşrulaştırmasıydı. Ekonomi ve insanların hareketi üzerindeki denetimi haklı çıkarıyordu. Gözetime

Salgınlar toplumlari, insanların çevreyle, diğer türlerle ve birbirleriyle kurduklari ilişkilerin yarattığı özgün kırılmalıklar üzerinden etkiler. Pandemileri tetikleyen mikroplar, geçirdiği evrimle bizim hazırladığımız ekolojik boşluklari dolduracak şekilde uyum sağlar.”

Snowden, İkinci Dünya Savaşı'ndan beri yeni hastalıklara açık olduğumuzu ve halk sağlığı uzmanlarının 1990'ların sonunda yaptığı modellemede, ileriki yıllarda viral akciğer hastalıkları salgınlarının görüleceği uyarısında bulunduğunu hatırlatıyor.

ve cebri tutuklamalara yetki veriyordu. Dahası, evlerin işgal edilmesini ve sivil özgürlüklerin lağvedilmesini onaylıyordu. Halk sağlığındaki acil duruma işaret eden itiraz edilmesi imkânsız bir argüman olduğundan, iktidarın bu şekilde genişletilmesi kilise, güçlü siyasi şahıslar ve tıp sözcüleri tarafından hoş karşılanıyordu. Vebaya karşı verilen seferberlik, mutlakiyetçiliğin ortaya çıkışında önemli bir an olmuştur ve daha genel düzlemde modern devletin iktidarıyla meşruiyetini büyütülmüştür.”

‘KÂR İÇİN SAĞLIK’ ANLAYIŞININ ETKİLERİ

Snowden, kitapta vebaya epey bir yer ayırmış ama diğer tarihi salgınları da atlamamış: Çiçek Hastalığı, Sarıhumma, Tüberküloz, Dizanteri, Tifüs, Kolera, Polio, Sıtma, HIV/AIDS, SARS, MERS, Kuş Gribi ve Ebola bunların en önde gelenleri.

Bazılarını bildiğimiz bazılarına ise araştırma ve tarih kitaplarından aşına olduğumuz bu hastalıkların tıbbi, toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel boyutlarını inceleyen Snowden, hastalıklara neden olan patojenleri, vaka ve ölüm oranlarını, belirtileri, bulaşma yolları ve hızlarını, salgınların toplumlar tarafından nasıl karşılandığını, salgın sürelerini ve tedavi şekillerini karşılaştırıyor. Bu karşılaştırma sırasında, şimdilerde sık sık işittiğimiz ve toplum sağlığı prensibini farklı etkenlerle (siyasi, ekonomik, kültürel, tıbbi açıdan) değerlendiren hıfzısıhacılığın ve epidemiyolojinin tarihine de bir parantez açan Snowden, bulaşıcı ve kronik hastalık ayrımıyla tıpta yeni bir devrin başladığını anımsatıyor.

Snowden, uzmanlık alanıyla paralel olarak salgınlarla ilgili teknik bilgiler veriyor ancak konuyu salt bununla sınırlı tutmuyor; felsefeye, dini yaklaşımlara, ekonomiye, kültüre, hukuka ve halk sağlığı çalışmalarına değiniyor.

Bahsi geçen dönemden yakın geçmişe bir sıçrama yaptığımızda, Snowden'ın bir başka notuyla karşılaşırız: “Halk sağlığı topluluğunun vardığı sonuca göre, gelecekte yeni hastalıklar ortaya çıktıkça hiçbirinin HIV veya 1918-1919 İspanyol Gribi kadar ölümcül ve taşınabilir olmayacağını düşünmenin hiçbir mantıksal zemini yoktur. Bundan ötürü tartışmalar sert bir şekilde, yeni hastalıkların açığa çıkıp çıkmayacağı ve eskilerin yeniden dirilip dirilmeyeceği sorusundan, çıktıklarında ve dirildiklerinde uluslararası topluluğun bunlarla nasıl yüzleşeceği meselesine kaymıştır. ABD Savunma Bakanı'nın katı sözleriyle sonraki milenyumda tarihçiler, yirminci yüzyılın en büyük yanılgısının, bulaşıcı hastalıkların biteceğine inanmak olduğunu görebilirler. Rehavet aslında tehdidi arttırmıştır.”

Yazarın bu notu, ‘Veba’nın son satırlarında Camus’nün kaleme aldıklarına bir hayli benziyor: “Neşe içindeki kalabalığın, kitaplardan da öğrenebileceği gibi veba mikrobunun hiçbir zaman ölmediği ya da yok olmadığından, yıllarca mobilyalarda ve çamaşırlarda uykuya daldığından, odalarda, mahzenlerde, sandıklarda, mendillerde ve kâğıtlarda beklediğinden ve belki bir gün, insanların bir mutsuzluk yaşaması ya da bir şeyler öğrenmesi için vebanın kendi farelerini uyandırıp mutlu bir kente ölmeye yollayabileceğinden haberi olmadığını biliyordu Rieux.”

MERS’in, Ebola’nın ve SARS’in, ardından da Covid-19’un ortaya çıkması, Snowden’ın dediği gibi her türlü öngörüye ve uyarıya rağmen, dünyanın salgın hastalıklarla yüzleşme konusunda hazırlıktan ne kadar yoksun olduğunu bir kez daha hatırlattı. Yazar, bunun halk sağlığının bir insan hakkı değil de piyasada alınıp satılan bir meta şeklinde kabul edilmesinden; “kâr için

Snowden, şimdilerde bir metafor olarak kullanılan vebanın salgın hâline gelip bir halk sağlığı sorununa ve toplumsal krize (histeri ve öfkeye) dönüştüğü yıllara götürüyor bizi.

sağlık anlayışından” ve bir salgını “uzakta” görmekten kaynaklandığının altını çiziyor.

Snowden’in anlattığı salgın tarihi, kayıtların tutulmaya başlandığı günden beri hastalıkların yayılımının toplumlara tıbbi, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan nasıl etkilediğine dair ayrıntılı bir hikâye gibi okunabilir. Bu bağlamda ‘Salgınlar ve Toplum’, yazarın hastalıkları ve onların toplumlarda salgın hâlini alışını, hem bilimsel hem de kültürel bir bakış açısıyla ele aldığı bir araştırma olarak karşımızda duruyor: Geçmiş salgınları ve bugünkü durumu gözler önüne sererken yakın ve uzak gelecek için bazı öngörülerde bulunuyor Snowden. Kısacası çalışma, tıbbi ve kültürel tarihyazımı örnekleri arasındaki yerini alıyor.

Proleterya'nın Büyülü Kutusu: Bu zengin partileri sizi iflah eder mi?

Gökhan Atılgan ve Attila Aşut'un hazırladığı 'Proletaryanın Büyülü Kutusu', Yordam Kitap tarafından yayımlandı. Kitapta, TİP sözcülerinin 1961-1969'da radyolarda yaptığı konuşma metinleri yer alıyor.

soner sert

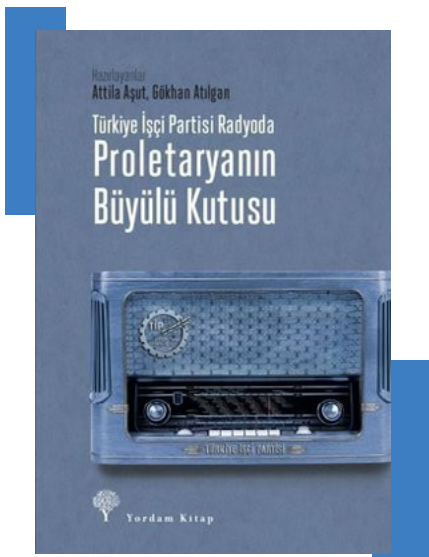

13 Şubat 1961 yılında 12 işçi-sendikacı tarafından Türkiye İşçi Partisi kurulur. Kendinden sonra ortaya çıkan bütün sol yapıları etkileyen ve adeta bir döl yatağı olan TIP, dönemin en ses getiren siyasal örgütü olur.

Türkiye’de ilk radyo yayını 6 Mayıs 1927’de yapılır. Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi tarafından İstanbul’da yapılan bu yayın, çoğunluğu okuma yazma bilmeyen, bu sebeple gündeme dair bilgi sahibi olmakta zorluk yaşayan yeni Türkiye toplumu için devrim niteliğindedir. Lenin’in proleterlere bilinç götürmedeki işlevselliğini düşünerek “kâğıttan gazete” diye tabir ettiği radyonun bu coğrafyadaki karşılığı ise sınıfsal niteliğinden öte, devletin resmi yayın organı olarak kullanmasında yatar. Zira radyo, halkın tamamına ait olması gerekirken, ilk günlerden itibaren iktidarı elinde tutanların bir söz söyleme alanı bağlamında maksat görür.

1940’lı yıllarda bir muhalefet hareketinin (DP) peyda olmasıyla radyo, siyasi tartışmaların merkezine oturur. Yeni hareket, kitlelere seslenmek, onlara kendi tanıtmak ister fakat iktidar buna müsaade etmez. Celal Bayar, sadece seçim dönemlerinde kısa bir süreyle ve sansürlü bir şekilde radyoda konuşma yapmalarına izin verildiğini, yapılanın antidemokratik olduğunu ve kendileri iktidara gelince bu durumu değiştireceklerini söyler. Bir on seneye kalmadan iktidara geldiklerinde, muhalefetin radyo konusundaki taleplerine Başbakan Menderes, “Radyo bir devlet vasıtasıdır. Bunu kullanan da hükümettir. Hükümet beyanatını, mes’ul adamların demeçlerini vermek radyonun vazifesidir. Radyo orta malı değildir. Radyoyu onlarla paylaşacak değiliz” diyerek cevap verir.

27 Mayıs darbesinden sonra yeni yapılan görece demokratik anayasada radyo meselesi de gündeme alınır. “Tarafsız bir görünüm kazandırmak için” anayasanın 26. ve 121. maddeleriyle radyoya özerk bir rol atfedilir ve kamuoyunun özgür şekilde oluşabilmesi için şahıs ve partilerin kullanımına açılması gerektiği beyan edilir.

Türkiye İşçi Partisi Radyoda - Proletaryanın Büyülü Kutusu,, Hazırlayan: Attila Aşut, Gökhan Atılğan, 544 syf., Yordam Kitap, 2021.

TİP sözcüleri, 1961-1969 yılları arasında toplamda 77 kez radyodan konuşma yapar. Seçim dönemlerinde yapılan bu konuşmalarda, 43 farklı kişi mikrofonun başına geçer.

Bu karar, radyo olgusunun “kâğıttan gazete” olmasının yollarını açar.

13 Şubat 1961 yılında 12 işçi-sendikacı tarafından Türkiye İşçi Partisi kurulur. Kendinden sonra ortaya çıkan bütün sol yapıları etkileyen ve adeta bir döl yatağı olan TİP, dönemin en ses getiren siyasal örgütü olur. 60’lı yılların sonlarına doğru farklı örgütlere yönelen öğrenci liderleri ilk siyasal bilinçlerini TİP’te edinir. İşçiler, köylüler TİP aracılığıyla sosyalizm ile tanışır. 70’li yılların başıyla birlikte dallanıp budaklanan, sosyalist mücadele güden örgütlerde yer alan kişilerin hemen hepsinin yolu bahse konu olan dönemde TİP’ten geçer. Milletvekilleri devrin siyasal iktidarına meclisi dar eder. Bu dönemde, radyonun TİP’e açılmasıyla birlikte çok sayıda konuşma yapılır. Gökhan Atılğan’ın deyişiyle, o güne kadar egemen sınıfların ağzı olan radyo, “proletaryanın büyülü kutusu” olur.

TİP sözcüleri, 1961-1969 yılları arasında toplamda 77 kez radyodan konuşma yapar. Seçim dönemlerinde yapılan bu konuşmalarda, 43 farklı kişi mikrofonun başına geçer. TİP sözcüleri, radyoyu öylesine kullanır ki, “parti örgütlerinin en uzak köylere kadar yayılmasında, partilerinin toplumsal meşruiyetinin sağlanmasında” çok etkili olurlar. Okuryazarlık oranının düşük olduğu ülkede, radyonun hikmetini doyasıya kullanan sözcüler, yaygın ve samimi olmayan seslenme biçimlerinden ziyade (Sevgili Vatandaşlarım, Canım Hemşerilerim vs.) gür bir sesle ve Kemal Türkler’in yaptığı gibi “Sevgili İşçi Kardeşlerim” diyerek söze başlarlar. Yahut Aybar gibi, “İşçi, köylü, küçük esnaf, aylıklı, ücretli yurttaş...” kelimelerini kullanarak, dinleyicinin sınıfsal kimliğine hitap ederler. Bu durum, egemen siyasetçilerin “vatandaş” ya da

TİP sözcüleri, radyoyu öylesine kullanır ki, “parti örgütlerinin en uzak köylere kadar yayılmasında, partilerinin toplumsal meşruiyetinin sağlanmasında” çok etkili olurlar.

“hemşeri” diyerek köylü ve ağayı, işçi ve patronu denkleştiren söyleminin dışındadır. Dinleyici bu sayede ilk kez kendine hitap edildiğini görür. TİP sözcülerinin radyo konuşmalarından da anlaşıldığı gibi burjuva siyasetini çökertmek, hâkim ideolojiyi yerle yeksan etmek istedikleri görülür.

Geçtiğimiz günlerde Yordam Kitap’tan ‘Proletaryanın Büyülü Kutusu’ isimli bir kitap çıktı. Gökhan Atılğan ve Attila Aşut’un hazırladığı çalışma, TİP sözcülerinin o dönemde radyolarda yaptığı konuşma metinlerine yer veriyor. Ayrıca konuşma yapan kişilerin portrelerini de (Behice Boran, Mehmet Ali Aybar, Yaşar Kemal, Çetin Altan, Can Yücel, Rıza Kuas, Tarık Ziya Ekinci gibi) ele alan kitap, seçim bildirilerine ve radyo konuşmalarının belgelerine de uzanıyor. Abidin Dino çizimlerinin olduğu çalışma, kitabı da hazırlayan isimlerin söyleşileriyle tamamlanıyor. Zira Attila Aşut da TİP’in radyoda yaptığı konuşmaları dinleyip örgütlenenlerden bir isim... Aşut ile Atılğan, geçmişe gidiyor ve birinci ağızdan radyo konuşmalarının etkisine değiniyor.

Kapanışı 9 Ekim 1969 tarihinde radyodan konuşma yapan TİP sözcüsü, Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Yaşar Kemal’le yapalım. (Son seçimde TİP oylarının düşmesi ve düzen partisi AP’nin oylarının yükselmesini kastediyor.) “Bre gözünüzü sevdiğim işçiler, köylüler, söyleyin bu kaçınıcı? Bu zenginler sizin neyiniz olur? Çoluğunuzdan çocuğunuzdan, istikbalinizden, ekmeğinizden daha mı kıymetli bu zenginler? Benim bu gidişe aklım ermiyor. Her şey ay gibi ortada. Bu zengin partileri sizi iflah eder mi? Bu zenginlerin bastığı yerde ot biter mi? Bakın hele şu Türkiye’nin haline, bir yangın yerinden beter değil mi?”

Bir İdam: George Orwell'in fikirlerini ve romanlarını anlamak

George Orwell'in dört yazısının bir araya getirildiği 'Bir İdam', Can Yayınları tarafından yayımlandı. 1931-1946 arasında yazılan makaleler yazarın düşüncelerinin tarihsel gelişimine şahitlik ediyor.

pınar üretmen

George Orwell'in siyasi ve sosyolojik bakışını yansıtan en önemli yazılarından dördünü bir araya getiren 'Bir İdam', Can Yayınları etiketiyle ve Berrak Göçer'in çevirisiyle yayımlandı.

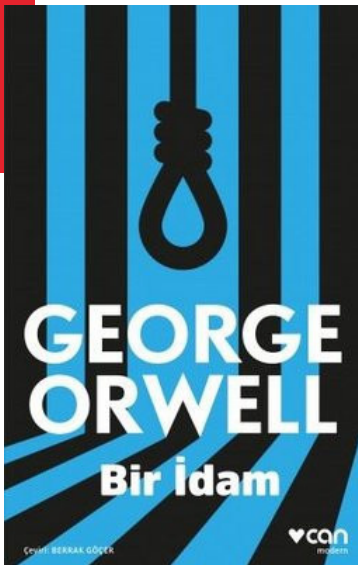
Totaliter iktidarın ve ezilen bireyin büyük anlatısıdır 'Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'. George Orwell'in yarattığı karanlık dünya, içeriden baktığımız için göremediğimiz bugünümüzdür bir anlamda. Günümüzün popüler deyimiyle, büyük resmi serer gözler önüne. Romanlarını bu denli çarpıcı kılsa, fikirleriyle sağlam bir temel inşa etme becerisidir. İlk kez Orwell tarafından kullanılan soğuk savaş, düşünce polisi, Büyük Birader, gözetleme toplumu gibi kavramlar ve "Bütün hayvanlar eşittir ama bazıları daha eşittir" cümlesi, yıllar içinde geliştirdiği düşünce filizleridir. Yarattığı distopik dünyaları anlamak için düzyazıları anahtar niteliindedir ve onun fikirlerden büyük anlatılara dönüşen izleğini, -yazarlığının yanı sıra, gazeteci ve düşünce-insanı kimlikleriyle kaleme aldığı- düzyazılarını okuyarak öğrenebiliriz.

Orwell'in siyasi ve sosyolojik bakışını yansıtan en önemli yazılarından dördünü bir araya getiren 'Bir İdam', Can Yayınları etiketiyle ve Berrak Göçer'in özenli çevirisiyle bu yılın ocak ayında yayımlandı. 1931-1946 yılları arasında yazılan bu dört makale, yazarın düşüncelerinin tarihsel gelişimine de şahitlik ediyor.

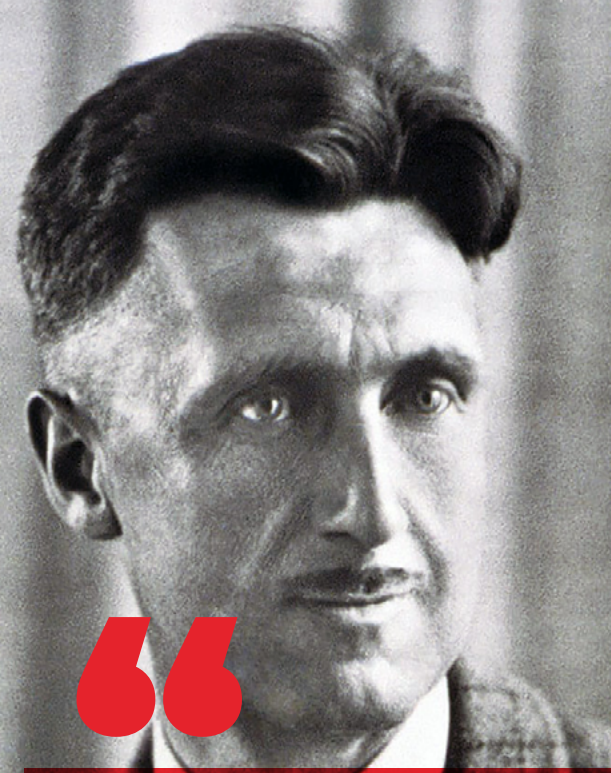
SOSYALİZM VE FAŞİZM HAKKINDA

Orwell'in siyasi ideolojiler hakkındaki görüşlerini ele aldığı makalesi 'Aslan ile Tek Boynuzlu At: Sosyalizm ve İngiliz Dehası' adını taşıyor. Kitabın son makalesi olmasına rağmen, önemi ve hacmi açısından öncelikli olduğunu düşündüğüm bu bölümden başlamak istiyorum.

Yazılarında İngiltere ile ilgili detaylara değinse de ele aldığı konular ve bakış açısı farklı coğrafyalara ve zamanlara da uyabilecek kadar evrensel. Hızla değişen dünyada geleceğin nasıl olacağı tam olarak bilinemese de iyi bir analizle tahmin edilebilir. Ekilen tohumun büyüüp

Bir İdam, George Orwell, çeviri: Berrak Göçer, Can Yayınları, 2021.

1931-1946 yılları arasında yazılan dört makale, Orwell'in düşüncelerinin tarihsel gelişimine de şahitlik ediyor.

büyümeyeceğinin bilinemeyeceği ancak her halükârda bir turp tohumundan havuç çıkmayacağı gibi. Aynı şekilde günümüzde yapılan seçimlerin -yani ekilen tohumların- geleceği nasıl şekillendireceği üzerinde duruyor Orwell. Bu bakış açısı, geleceği en iyi yansıtan distopya olarak anılan 'Bin Dokuz Yüz Seksen Dört' romanının zeminini anlamak için de çok değerli. Zira, romanın taşıyıcı kolonunu faşizm veya totalitarizm yönetime gelirse dünya nasıl bir yer olur sorgusu oluşturuyor.

Bu bölüm, yazarın yaşadığı günün siyasal ve sosyal yapısını berrak bir şekilde gördüğünü, ideolojik biat kültürüne dayanan bakar körlüğe düşmediğini, dahil olduğu ideolojiyi dahi içerdiren eleştirebildiğini kanıtlar nitelikte. Yani Orwell'in özelliği ileri görüşlü olmaktan ziyade içinde yaşadığı dünyayı at gözlüğü takmadan tüm yönleriyle görmesi ve gördüklerini doğru renklerle ve net çizgilerle resmetmesi diyebilirim. Orwell, hem sosyalizmi hem de İngiltere'yi aynı bakışla eleştiri yağmuruna tutuyor. Ancak bu eleştirileri yıkıcı ve dışlayıcı değil, hatalı gördüğü kısımların düzeltilebileceği umudunu ve davaya bağlılık hissini barındırıyor. Ne yazık ki bu gerçekliği, üzerinden yarım asırdan fazla zaman geçtikten sonra görebiliyoruz. Zira sosyalist ve anti-kapitalist olduğunu üstüne basa basa ve defalarca belirtmesine rağmen, romanları Amerika Birleşik Devletleri tarafından uzun yıllar komünist anti-propaganda aracı olarak okutuldu. Oysa romanlarında asıl olarak totalitarizm, yani her türlü baskıcı rejim eleştiriliyordu. Hatta 'Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'te yer alan para biriminin dolar olduğunu hatırlarsak, Amerikan tarzı yönetimin eleştirildiğini de söyleyebiliriz sanırım.

George Orwell'in özelliği ileri görüşlü olmaktan ziyade içinde yaşadığı dünyayı at gözlüğü takmadan tüm yönleriyle görmesi ve gördüklerini doğru renklerle ve net çizgilerle resmetmesidir.

İngiltere'nin siyasi yapısını da aynı sosyalizmi ele aldığı tarzda, içeriden ve gayet sert bir şekilde eleştiriyor ancak amacının hastalığı erken teşhis ederek uygun tedavi yöntemlerini tartışmak olduğu da bir gerçek, yani eleştirileri yıkmak değil düzeltmek üzerine. "Ben bu satırları yazarken ileri derecede uygarlaşmış insan evlatları tepemde uçup beni öldürmeye çalışıyor" cümlesiyle başlıyor bölüm. Evinin üstünde savaş uçakları uçarken ve şehre bombalar atılırken kaleme alınmış. Eğer bir bomba kendisine isabet ederse onu atan pilotun uykusunun kaçmayacağı, hatta vatanına hizmet ettiğini hissedeceği düşüncesiyle vatanseverliğin anlamını tartışıyor ve modern dünyanın geldiği son noktayı ele alıyor. Faşizm, vatanseverlikle bir olabilir mi? Vatanseverliğin sağıcılara ve eğitim düzeyi düşük kesimlere bırakıldığını, oysa asıl vatan sevgisinin sosyalist düşüncede yer alması gerektiğinin altını çizerek İngiliz sosyalistlerini ve entelektüel kesimini de eleştiriyor.

Detayları çok iyi analiz ediyor. Askerlerin kıyafetlerinin ya da ordunun alay törenindeki uygun adım yürüyüşlerinin bir ülkenin toplumsal atmosferini yansıttığını, kaz adımı yürüyüşüyle örneklendirerek söylüyor. Nazi askerlerinin de kullandığı bu yürüyüşün, kasten ve bilinçli şekilde yüzü ezen çizme görüntüsü içerecek şekilde tasarlandığını belirtiyor. Bu detayın gene 'Bin Dokuz Yüz Seksen Dört' için çok önemli olduğunu hatırlayabiliriz. Anlatılan militer sınıf sistemini ise 'Hayvan Çiftliği' romanındaki hayvanlar hiyerarşisinde görüyoruz.

"Yazma Sebebim" bölümünde, çocukluğundan başlayarak kendi yazma deneyimlerini aktarıyor.

İki büyük dünya savaşının arasındaki buhran günlerini ve insanlığın yüz karası İkinci Dünya Savaşı'nı yaşayan Orwell de çağının karanlık siyasi havasının etkisiyle ama ondan daha çok insancılığı ve sorumluluk duygularıyla yazar.

İlk şiirini 4-5 yaşlarında annesine dikte ettirerek yazan bir çocuğun geleceğin önemli yazarı olması tesadüf olmasa gerek. Her yazarın ele aldığı konuları belirleyen şey, içinde yaşadığı çağdır. İki büyük dünya savaşının arasındaki buhran günlerini ve insanlığın yüz karası İkinci Dünya Savaşı'nı yaşayan Orwell de çağının karanlık siyasi havasının etkisiyle ama ondan daha çok insancılığı ve sorumluluk duygularıyla yazar. Burma'da yaptığı görev, İspanya İç Savaşı, savaş muhabirliği, yoksulluk ve daha birçok yaşam deneyiminin onu son romanı 'Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'e hazırladığını hissederek satır aralarından. 1936 yılından itibaren yazdığı her metnin totalitarizm karşıtı ve kendi anlayışına göre demokratik sosyalizm yanlısı olduğunu savunur ve siyasi metin yazmayı bir sanata dönüştürmeyi amaçlar. Bu bölümü okurken, Orwell'in kendi doğrularından ve siyasi dürüstlükten vazgeçmeden yazma çabasına da şahit oluyoruz. Bu bölümde bana çok ilginç gelen şey ise, yazmayı düşündüğü son romanı için söyledikleri. Başarısız olacak, her kitap bir başarısızlıktır, diyor, ama ne tür bir kitap yazmak istediğimi biliyorum diye ekliyor. Yazacağı roman 'Bin Dokuz Yüz Seksen Dört'. Çağının ötesini görme yeteneğine sahip yazarın kendi romanının geleceğini göremediğini söylemek yerine alçakgönüllü olduğunu düşünebiliriz sanırım.

Kitabın ikinci bölümü "Sanat ve Propaganda'nın Sınırları" ise, her ne kadar sanat ve eleştiri kavramlarını ele alıyor gibi görünse de aslında dönemin sosyolojik ve siyasi yapısına dair sanat üzerinden bir bakış sağlıyor. Orwell, ne barışçı ne de eleştirel bir çağda olmadığı saptamasıyla başlıyor. Sanatta biçimin temel alındığı, sanat için sanat anlayışının hâkim olduğu dönemden -ki bu dönem içinde T.S. Elliot, Ezra Pound ve Virginia Woolf, James Joyce öne çıkan yazarlar olarak sayılabilir- estetiğin önemini yitirdiği siyasi kitaplar dönemine geçişi irdeliyor. Yazma sebeplerini ele aldığı ilk bölümde ifade et-

George Orwell'i ve yakın dönem Avrupa savaş tarihinin uzantısı olan günümüzü anlamak adına önemli bir kitap 'Bir İdam'.

tiği gibi burada da çağın gereklerinin ve dünyanın siyasal yapısının sanata ve sanatçılara da yansıdığı, hatta sanat anlayışını şekillendirdiği görüşünü savunuyor. Bu tartışmalar da o kadim soruyu, sanatın estetik bir değer mi yoksa toplumsal fayda sağlayan bir uğraş mı olduğu konusundaki ikilemelerini de göz önüne seriyor. Yer yer kendisini de bir siyasi broşür yazarı olarak tanımlayan ve amacının siyasi metin yazmayı sanata dönüştürmek olduğunu söyleyen Orwell'in yazdığı iki distopya ile bu amacına ulaştığını bugünden bakarak söylemek mümkün.

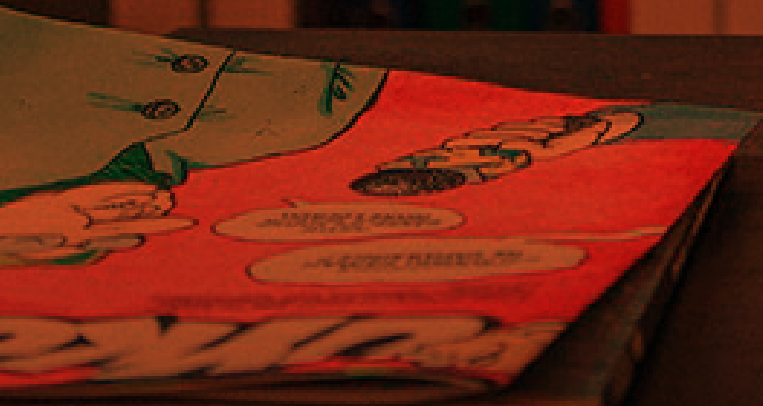
Kitaba adını veren "Bir İdam" bölümü, Orwell'in Burma'da görev yaptığı dönemde tanık olduğu bir idam hakkında. Yerli halktan bir suçlunun bir sabah asılmaya götürölüşü sırasında yaşananları, belki de idam mahkumu dışındaki herkes için sıradan bir sabahı anlatıyor. Ne mahkumun suçunu ne de masum olup olmadığını biliyoruz. Bizim okur olarak davet edildiğimiz manzara, tamamen sağlıklı bir bedenin biraz sonra yok edileceği bir eyleme tanıklık etmek. Yolda yapılan espriler, mahkumun art arda bağırdığı "Chalo!" nidasıyla idamın uzaması ve bunun kahvaltayı geciktirerek herkesin canını sıkması ve ölü adam yüz metre mesafedeyken içilen içkiler. Yani hayatın iki yüzü ya da iki yüzlülüğü. Okurken Kafka'nın 'Ceza Sömürgesi'ni de akla getiren bu bölüm, bir yandan da efendi emperyalist seçkinlerle köle yerlilerin sınıfsal eşitsizliğini anlatıyor arka planda.

Berrak Göçer'in çevirisiyle ilgili söyleyebileceğim tek şey, düzgün ve kelime dağarcığı geniş Türkçeleştirme için teşekkür etmek olacak. George Orwell'i ve yakın dönem Avrupa savaş tarihinin uzantısı olan günümüzü anlamak adına önemli bir kitap 'Bir İdam'.

Ersin Karabulut: Yeni olan her şey tehlikeli geliyor

Ersin Karabulut'un 'Yeraltı Öyküleri' adlı çizgi romanı İnkilâp Kitabevi tarafından yayımlandı. Karabulut, "Her türlü anlamsız yükü üreten toplumun kendisi" dedi.

okan çil

Ersin Karabulut'un kaleminden çıkan 'Yeraltı Öyküleri' adlı çizgi roman geçtiğimiz günlerde raflardaki yerini aldı.

1981 yılında İstanbul'da doğan Ersin Karabulut, günümüzün en önemli çizerlerinden biri. Lise yıllarından itibaren Pişmiş Kelle, Gırgır, Lombak, Penguen ve kurucusu olduğu Uykusuz da dahil olmak üzere pek çok dergide karikatürler ve çizgi öyküler yayınladı. Mimar Sinan Üniversitesi Grafik Tasarım mezunu olan Karabulut, yurt içi ve yurt dışında yayın yapıp, çizgi roman ve öykü anlatıcılığı üzerine de çeşitli workshop'lar düzenliyor.

Karabulut'un kaleminden çıkan 'Yeraltı Öyküleri' adlı çizgi roman geçtiğimiz günlerde raflardaki yerini aldı. İnkılâp Kitabevi etiketine sahip olan 'Yeraltı Öyküleri', modern topluma yönelttiği eleştirilerle akılda kalacak gibi görünüyor.

FRANSIZCAYA VE PORTEKİZCEYE ÇEVİRİLDİ

'Yeraltı Öyküleri'nin, farklı zamanlarda, farklı dergilerde çizdiğiniz öykülerin bir araya gelmesi sonucu oluştuğunu görüyoruz. Hatta bu öyküler Fransa'da Contes Ordinaires D'une Societe Resignee (2018) ve Jusqu'ici Tout Allait Bien (2020) isimli iki albüm olarak yayınlanıp iyi eleştiriler aldı. Gelecek ay da Portekizceye çevrilerek Brezilya'da yayınlanacağı duyumunu aldık. Uzun zamandır çizerlik yaptığınızı göz önünde bulundurursak; içlerinden özellikle bu öyküleri seçmeye nasıl karar verdiniz? Bize biraz bu süreçten bahseder misiniz?

Yeraltı Öyküleri, Ersin Karabulut, 152 syf., İnkılâp Kitabevi, 2021.

'Yeraltı Öyküleri' kitabını yapmayı yıllarca çok istedim ama hazırlamaya bir türlü fırsat olmamıştı. Çok fazla tamir ve düzenleme gerekeceği için erteleyip duruyordum. 2016'da Almanya'da bir sergiye katıldım. Sergide birçok orijinalin yanında kitaptaki "Monokrom" adlı öykünün orijinali de vardı. Fransız mizah dergisi Fluide

‘Yeraltı Öyküleri’nin, farklı zamanlarda, farklı dergilerde çizdiğiniz öykülerin bir araya gelmesi sonucu oluştuğunu görüyoruz. Hatta bu öyküler Fransa’da Contes Ordinaires D’une Societe Resignee (2018) ve Jusqu’ici Tout Allait Bien (2020) isimli iki albüm olarak yayınlanıp iyi eleştiriler aldı.

Glacial’le temas o öykü üzerinden kuruldu. Bir sonraki ay dergide yayınlamak istediler. Sonra duyduğuma göre Edika, “Bu adamın öykülerini yayınlamaya devam edin” demiş. Fakat Avrupa çizgi romanında görselliğe daha bir önem veriyorlar. Bizim dergilerimizin sayfaları ise hep çok yoğun olur. Bol bol muhabbet ve konuşma balonu olduğundan, aslında bakması, okuması zordur biraz. Benim öyküler Fransa’da yayınlanmaya başlayınca, yıllardır üşendiğim tamir etme, yeniden çizme ya da renklendirme işlerine nihayet bakabildim. Aslında kitaptakinin belki üç katı kadar ‘Yeraltı Öyküsü’ var fakat çoğu grafik olarak hoşuma gitmiyor. Bazılarının da çizgileri güzel fakat hikâyelerini sevmiyorum. Türkiye’de çıkan kitaptaki öyküler, iki anlamda da sevdiğim işler. Fransa’da yayınlanmaya devam edecekler. O yüzden bazı sevdiğim öyküleri yeniden çizmeyi ve yeni bazı öykülerle birlikte yeni kitaplar çıkartmayı düşünüyorum. Zaman meselesi.

‘BİRTAKIM DERTLERİ KENDİ TARZIMIZDA DİLE GETİRME AMACIMIZ VAR’

Kitaptaki çizgi öykülere baktığımızda, hemen hepsinin politik bir alt metne sahip olduğunu görüyoruz. Mizah dergilerinin de siyaseti yakından takip ettiğini düşürsek, karikatürün/çizgi romanın siyasetle ilişkisine dair neler söylemek isterseniz?

Genelde günlük hayatta durduk yerde konuşmayız. Bizi konuşturacak dış bir faktör olması gerekiyor. Bizim coğrafyada da malum, çok fazla dış faktöre maruz kalıyoruz. İnsanın yaptığı resme, çizdiği karikatüre yansıyor yani o şeyler. Mesela sadece güzel bir görüntü çizdiğinde bile çirkinlik görmekten bıktığın için, güzel-

Avrupa çizgi romanında görselliğe daha bir önem veriyorlar. Bizim dergilerimizin sayfaları ise hep çok yoğun olur. Bol bol muhabbet ve konuşma balonu olduğundan, aslında bakması, okuması zordur biraz.

liğe duyduğun özleminden yapıyorsun biraz da. “Sanat politik olmak zorundadır” gibi iddialı bir söz söylemek istemiyorum. Bence böyle bir zorlama olamaz. Sadece ister istemez politik bir tarafı oluyor çoğu zaman. Çizgi öyküler, karikatürler ve dergiler özelinde konuşursak da, evet, bu biraz da misyon. Yani birtakım dertleri kendi tarzımızda dile getirme amacımız var. Ama artık buna bile laf söyleniyor. Uykusuz’un kapaklarını sosyal medya hesaplarımıza her hafta koyuyoruz. Bazen altındaki yorumlara bakıyorum. “Sizin işiniz karikatür, mizah falan, siyasetle ne işiniz var? İşinize bakın” falan diyorlar. Bu akılsızları normalde ciddiye almamak lazım fakat sayılarının arttığını gözlemliyorum ve canım sıkılıyor.

‘HER TÜRLÜ ANLAMSIZ YÜKÜ ÜRETEN TOPLUMUN KENDİSİ’

Öykülerin öne çıkan bir diğer özelliği toplum eleştirisi sanıyorum. Yaptığınız eleştiriler sadece yönetim mekanizmalarına bağlı güçlere değil, aynı zamanda o güce tapınan topluma da yönelik. “Silahı üreten değil tetiği çeken sorumludur” fikrinde, “Taş Devri” öyküsüne dair neler söylemek istersiniz? Ya da şöyle mi sormalı; taşı (günlük hayatında) “üreten” aynı zamanda toplum mudur?

Zaten her türlü anlamsız yükü üreten toplumun kendisi. Kutsadıkları geleneklerinin ne olduğunu bile düşünmeyen milyarlarca insan, hep beraber taş taşıyıp duruyoruz sırtımızda işte. Taşları sorguladığın anda, seni taşların kendisiyle paramparça ediyorlar. Korku çok temel bir dürtü. Yarın varlığını koruyamama ihtimalin varsa korkuyorsun ve bildiklerine sarılıyorsun. Bilmediğin, yeni olan her şey tehlikeli geliyor. Maneviyatı, geleneklerini ağızından düşürme-

yen toplumlar hep fakir ve ölümün kıyısında gezen toplumlar o yüzden.

“Bizler evlerinin önünde ölü çocuklar olan güçlü insanlardık. Dünya böyle işliyordu ve kazanmamız gereken çok para vardı.” Öykülerinizde bir de insanın kendine yönelttiği bir şiddet var. Byung-Chul Han, “Başarı ve Performans Toplumu” diye tanımladığı bu durumu, “Olumluluğun Şiddeti” şeklinde özetliyor. İktidar ve toplum baskısını eleştirirken bu kısım genelde neden hep gözden kaçıyor?

Bence yine korkuyla ilgili. Yarına dair korkusu olmayan insan, mutlu olmadığı halde mutluymuş numarası yapmaya gerek duymaz, diye düşünüyorum. Başarılı ve mutlu bir persona oluşturursan kaynaklar sana daha fazla akıyor. Kaynak dediğim; para, sevgi, ilgi, yiyecek ya da neyse artık. Bireysel olarak bu baskının dışında durabilmek çok zorlaştı. Yani bazı öykülerde bu konuyu işlediğim halde ben de hep bir başarılı ve mutlu olma peşindeyim tabii ki. İnsan canlısı aksiyonlarını inanılmaz bir şekilde rasyonalize edebiliyor. Bunlar düşünülerek ve konuşarak bir nebze çözümlenebilecek konular. Sanat da bunu yapmaya çalışıyor zaten. Kişisel bir örnek vereyim. Ben günlük tutarım. Sevgili günlük tadında şeyler değil ama duygularımı, düşüncelerimi, planlarımı yazdığım karmaşık notlar diyelim. Eski yazdıklarına bakıyorum, sürekli bir “şunu yapmalıyım, bunu etmeliyim”ler var. Hep bir zorunluluk kipi yani. Bunu son zamanlarda “yapmalıyım”dan, “yapmak istiyorum”a çevirdim. Bu dil bile kendine verdiği komutlar açısından çok önemli. Mutluluk ve mutsuzluk konusunu da bazen çok abartıyoruz. Mutsuzluk da bir duygu, ona da yer var hayatta. Şimdi tabii bunu söylerken bir ermiş gibi oldum ama birazdan çok istediğim bir şey kötü sonuçlanırsa

‘Sanat politik olmak zorundadır’ gibi iddialı bir söz söylemek istemiyorum. Bence böyle bir zorlama olamaz. Sadece ister istemez politik bir tarafı oluyor çoğu zaman.

Aile, içine doğduğun için, baştan beri her şeyini doğru kabul ettiğin çok tehlikeli bir şey. Ailenin bu kadar yüceltilmesi de net bir ‘değişmeyin, geleneksel kalın ve gelişmeyin’ propagandası.

inanılmaz üzüleceğimden de adım gibi eminim. Belki sadece farkında olmak ve biraz denge sağlamaya çalışmak önemlidir.

‘AİLE TEHLİKELİ BİR ŞEY’

“Normal Böceği” öyküsünde yeni evli bir çiftin evinde peydah olan bir şey, “G=O” öyküsünde yer çekiminin, oksijenin satılıyor olması, “Hem De İkiz”deyse vajinası olmadığı halde hamile kadın bir kadın karşımıza çıkıyor. Birbirinden farklı şekilde işlenmiş bu üç öykü de aile kavramına yönelik. Günlük rutinde problem haline gelmiş birtakım durumları/duyguları insandan çıkarıp, kendi bilinciyle hareket eden bir şey’e dönüştürüyor ve böylece bir yabancılaşma yaratıyorsunuz. Farkındalık ve yabancılaşma arasında nasıl bir ilişki var?

Aile, içine doğduğun için, baştan beri her şeyini doğru kabul ettiğin çok tehlikeli bir şey. Ailenin bu kadar yüceltilmesi de net bir “değişmeyin, geleneksel kalın ve gelişmeyin” propagandası. Çünkü aile, genetik ve sevgi bağı sebebiyle, hatalarını görmek isteyeceğin en son şey. Milyon tane namussuz adamın çocukları akşam koşa koşa “Babişkoo!” diye sarılıyorlar işte babalarına. Ben de ailemi severim ama ailesini sürekli övenden de huylanırım. Yazıp çizdiğim öykülerde aile bu yüzden çok işlevsel. Bilişsel uyumsuzluk kavramını göstermeye yarıyor, ayrıca farklı karakter özellikleri koyabiliyorsunuz. Farkındalık, yabancılaşmayla çok ilişkili. Bir şeye yabancı bir gözle bakmadan onu tüm boyutlarıyla göremeyiz. Mesela canından çok sevdiğin abin hıyarın tekiyse yabancılaşmadan nasıl objektif olacaksın ona karşı? Hoş, büyük bir çoğunluğun objektif ya da farkında olmak gibi bir çabası yok. Ya da bedelinin büyük olabilmesi ihtimali yüzünden zor geliyor.

Gırgır'ın 80'lerde 400-500 bin sattığı söylenir. Şimdi böyle satışlar hayal. Ama herkes telefon ekranında beliren karikatürü okuyuveriyor.

Karikatürün ve çizgi romanın son yıllarda daha çok okur bulduğu, büyük yayınevlerinin bile çizgi roman serileri çıkardığını görüyoruz. Bu popülerliğin sosyal medyada paylaşılan karikatürlerle, dev bütçeli Marvel/DC filmleriyle ne gibi bir ilişkisi var sizce?

Bence sadece şekil değiştiriyor. İlgi hep vardı. Gırgır'ın 80'lerde 400-500 bin sattığı söylenir. Şimdi böyle satışlar hayal. Ama herkes telefon ekranında beliren karikatürü okuyuveriyor. Çizgi roman sanatının DC/Marvel gibi büyük endüstri devleri tarafından yaygınlaştığını da düşünmüyorum. Karakterlerini farklı bir medyuma, yani sinema/TV'ye taşıdılar. Bu sebeple çizgi roman satışlarında artış oldu mu bakmak lazım, çok bilgili olduğum bir konu değil bu. Türkiye'de ise baskı teknolojisinin de nihayet biraz ilerlemesiyle, kaliteli albümler kitaplar basılabiliyor.

Sevdiğiniz, önerdiğiniz çizerler/çizgi romanlar hangileri?

Robert Crumb'ın yazıp çizdiği her şey. Charles Burns - Black Hole. Art Spiegelman - Maus. Yaptığı her şey çizgi roman değil, ama ilham açısından Lorenzo Mattotti. Gipi. Moebius. Enki Bilal. Amerika'da Fantagraphics yayınevi muhteşem şeyler çıkartıyor. Doğuda inanılmaz büyüklükte bir manga dünyası var. Akira'yı tavsiye ederim. Türkiye'deki sevdiğim isimler saymakla bitmez. Engin Ergönültaş'ın 90'larda yaptığı öyküler, 'Pembe Dişler' mesela. Ama bulmak zor. İlban Ertem, Bülent Arabacıoğlu, Ergün Gündüz, rahmetli Galip Tekin. Suat Gönülay. Kemal Aratan'ın yaptığı her şey. Özellikle 'İhtiyatsız Adam' ve 'Bi Gece Daha'. Memo Tembelçizer, Bülent Üstün, Bahadır Baruter, Emrah Ablak, Mehmet Çağçağ, Kenan Yarar, Cengiz

Şu an
renklendirmesini
yaptığım bir kitap
var. Fransa'da
Dargaud Yayınevi
için yapıyorum.
Dargaud, Asterix'in
ve Red Kit'in orijinal
yayıncısı.

Üstün, Oky, Uğur Gürsoy, Yiğit Özgür, Metin Fidan... Şimdi benim de yeni yeni gördüğüm bir sürü çizer var, bunları maalesef eskisi kadar takip edemiyorum ama sosyal medyada gördüğüm kadarıyla Türkiye'de çok fazla sayıda inanılmaz yetenekli insan var ve daha da geliyor.

Şu sıra yeni bir çalışmanız var mı? Sizden sürpriz bir çizgi roman okuyacak mıyız?

Şu an renklendirmesini yaptığım bir kitap var. Fransa'da Dargaud Yayınevi için yapıyorum. Dargaud, Asterix'in ve Red Kit'in orijinal yayıncısı. Çok istediğim bir şeydi bu kitap ve en çok istediğim yayıneviyle oldu. Aslında yıllarca yazıp çizdiğim "Sandık İçi"nin haftalık değil de tek bir kitap halindeki uzun versiyonu. Türkiye'de büyümek ve çizer olmak üzerine, "graphic memoir" dedikleri türden bir kitap. Üçleme olması muhtemel ama enerjim yetecek mi bilmiyorum. Canımdan can gitti, çok yorulduğum için. Fransa'dan hemen sonra ya da eş zamanlı olarak Türkiye'de de basılması planlanıyor. Ama hakları bende değil, o yüzden zamanlamasını henüz bilemiyorum. Çok özenerek çalışıyorum, tatmin edici bir iş olur umarım.

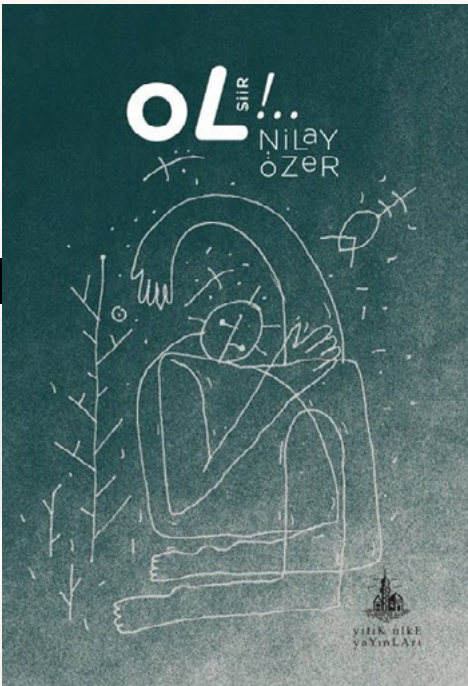

Balıkçı ve Oğlu

Yazar: Zülfü Livaneli
Yayınevi: İnkılap Kitabevi
Sayfa Sayısı: 140

Stalin'in Savaşı

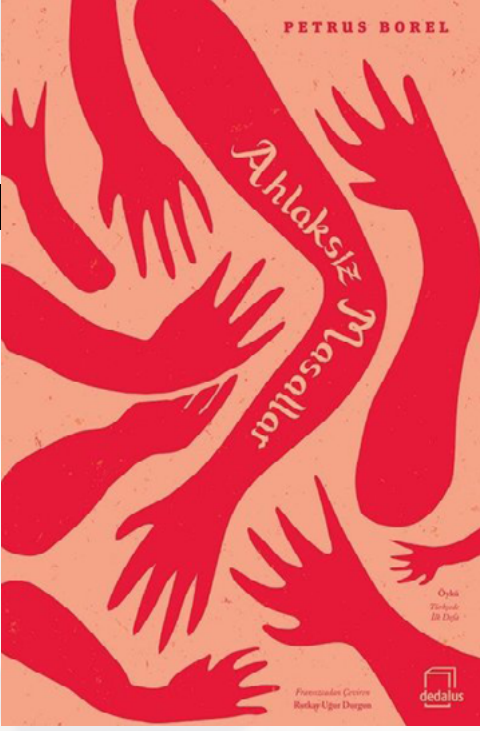
Yazar: Sean McMeekin
Çevirmen: Zeynep Demir
Yayınevi: Kronik Kitap
Sayfa Sayısı: 768

Ol

Yazar: Nilay Özer
Yayınevi: Yitik Ülke Yayınları
Sayfa Sayısı: 78

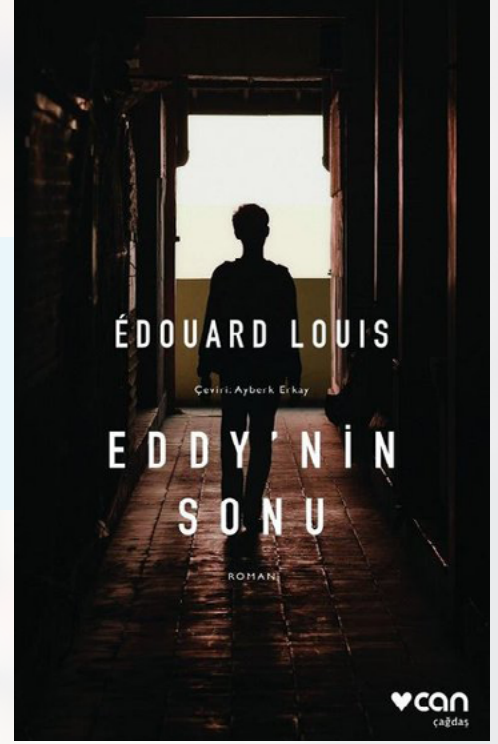

Ahlaksız Masallar

Yazar: **Petrus Borel**
Çevirmen: **Rutkay Uğur Durgun**
Yayınevi: **Dedalus Kitap**
Sayfa Sayısı: **308**

Eddy'nin Sonu

Yazar: **Edouard Louis**
Çevirmen: **Ayberk Erkay**
Yayınevi: **Can Yayınları**
Sayfa Sayısı: **168**

MICHEL FOUCAULT

Rezil İnsanların Yaşamı

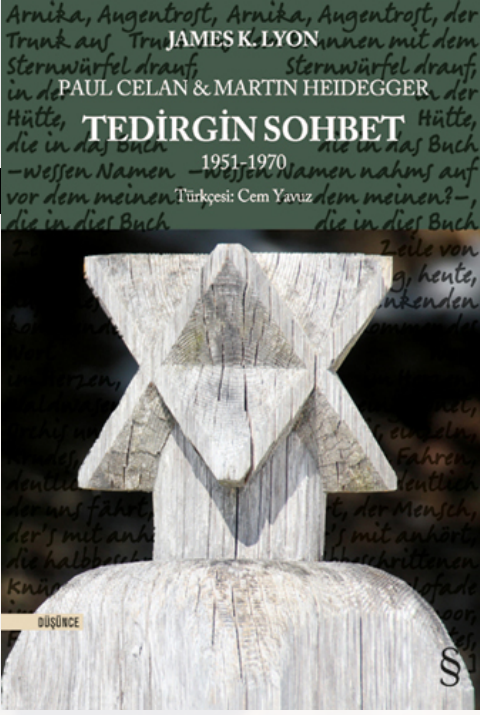
Michel Foucault, 1975'te yazdığı bu kitapta, toplumun dışlanmış ve rezil sınıflarını tanımlar. Foucault, bu sınıfların yaşam tarzını, davranışlarını ve toplum üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde anlatır. Kitap, Foucault'un 'Discipline and Punish' adlı kitabının devamıdır ve 'Homo Sacer' adlı kitabına da bir giriş niteliindedir.

Norgunk

Rezil İnsanların Yaşamı

Yazar: **Michel Foucault**
Çevirmen: **?**
Yayınevi: **Norgunk Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **39**

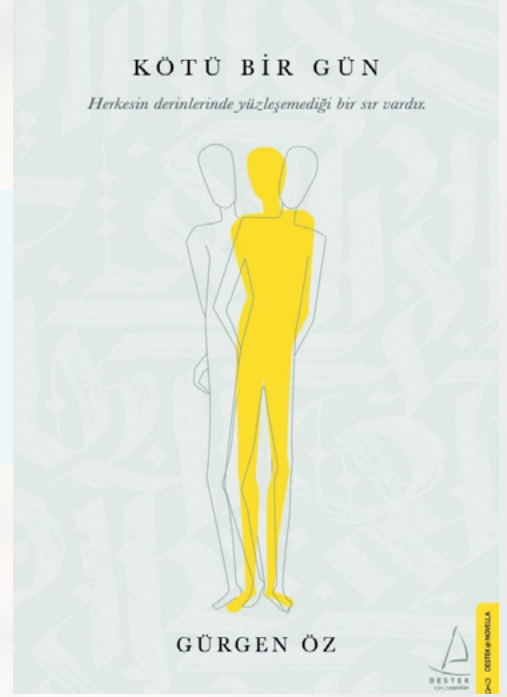

Tedirgin Sohbet

Yazar: **James K. Lyon**
Çevirmen: **Cem Yavuz**
Yayınevi: **Everest Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **392**

Kötü Bir Gün

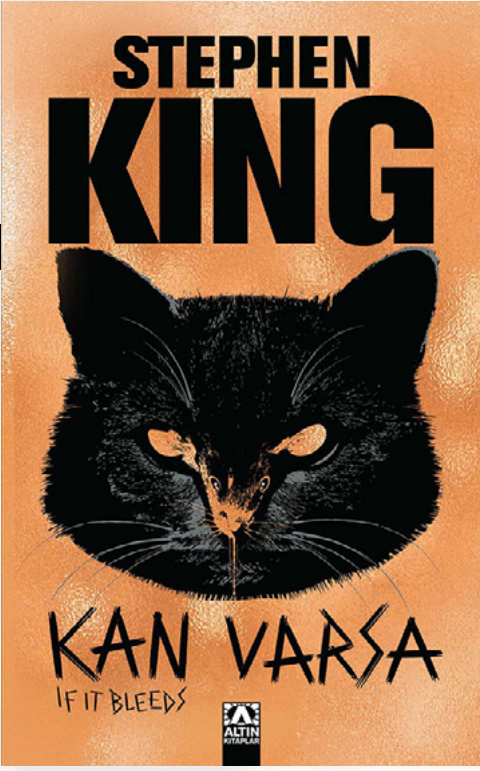
Yazar: **Gürgen Öz**
Yayınevi: **Destek Yayınları**
Sayfa Sayısı: **128**

Bir Kadın Bir Cinayet

Yazar: **Melih Esen Cengiz**
Yayınevi: **Altın Kitaplar**
Sayfa Sayısı: **248**

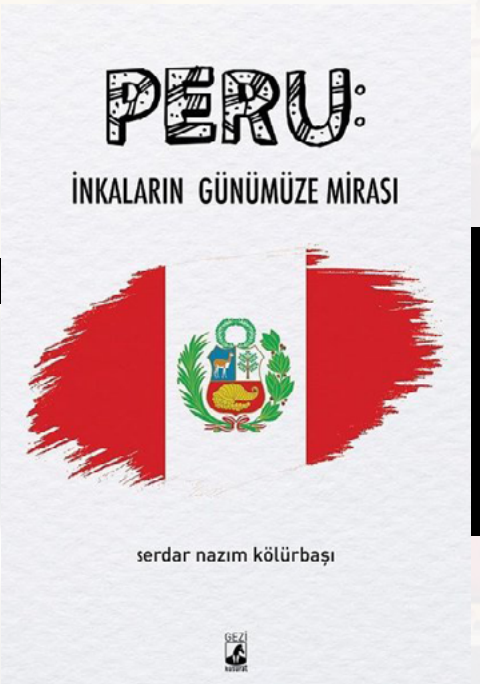
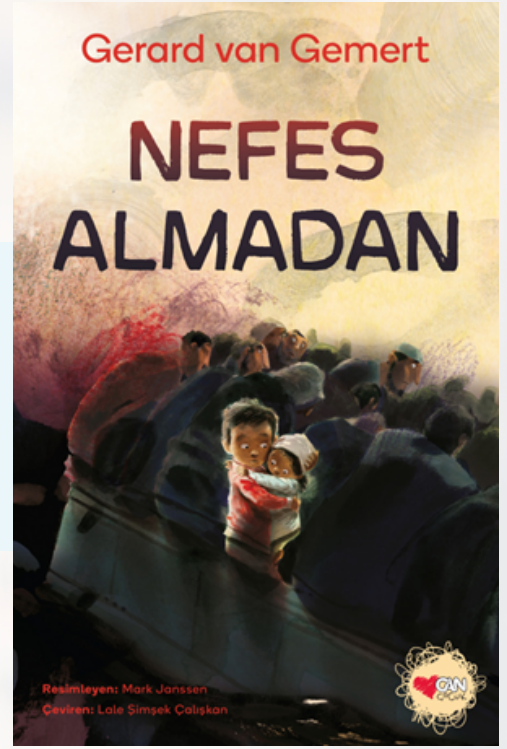

Kan Varsa

Yazar: **Stephen King**
Çevirmen: **Gökçe Yavaş**
Yayınevi: **Altın Kitaplar**
Sayfa Sayısı: **432**

Nefes Almadan

Yazar: **Gerard van Gemert**
Çevirmen: **Lale Şimşek Çalışkan**
Resimleyen: **Mark Janssen**
Yayınevi: **Can Çocuk Yayınları**
Sayfa Sayısı: **160**

Peru: İnkaların Günümüze Mirası

Yazar: **Serdar Nazım Kölürbaşı**
Yayınevi: **Küsurat Yayınları**
Sayfa Sayısı: **184**

Daha önce bir araya getirilmemiş iki kişiyi bir araya getirirsiniz. Bu bazen, ateşle çalışan bir balonu bağlamanın ilk deneyinde olduğu gibi bir şeydir: Yere çakılıp yanmayı mı yeğlersiniz yoksa yanıp yere çakılmayı mı? Ama bazen de başarılı olur ve yeni bir şey yaratılır, dünya değişir.”

